

BULLETIN 1/2010

UMĚLECKO HISTORICKÁ SPOLEČNOST V ČESKÝCH ZEMÍCH / CZECH ASSOCIATION OF ART HISTORIANS

EDITORIAL

Quo vadis, historia artis?

Zatímco odpolední, tedy „odborný“, program nejedné Valné hromady Uměleckohistorické společnosti měl povytce spíše obligátní charakter, letošní odpoledne slibuje být brizantní: Mají dějiny umění budoucnost? Na takto položenou otázku by snad jen ten nejzatvrzelejší škarohlíd mezi historiky umění odpověděl, že nemají. Organizátoři, tedy výbor UHS, mají sofistikovanější záměr: představit a posléze diskutovat různé názory na výuku dějin umění na našich vysokých školách a na jejich vztah k vizuálním studiím/vědě o obrazu.

Ačkoliv již samotný název ohlášeného programu zní „futuroligicky“, je evidentní, že budoucnost, přítomnost a minulost naší disciplíny lze od sebe navzájem sotva oddělit. Bezprostředně k přítomnosti se hodlá obracet seminář Art History on the Disciplinary Map in East-Central Europe, který se má konat 18.–19. listopadu 2010 v Brně. Je to druhý ze seminářů, které organizuje Research and Academic Program, Clark Art Institute, Williamstown, MA, ve spolupráci s Masarykovou univerzitou v Brně v rámci iniciativy „Unfolding Narratives: Art Histories in East-Central Europe after 1989“ za dodatečné podpory Gettyho nadace. Pořadatelé brněnského semináře navrhují k diskusi celou řadu zásadních otázek a témat, které svou závažností podstatně přesahují oblast středovýchodní Evropy.

Více do minulosti směřují dvě mezinárodní konference pořádané u příležitosti dvoustého výročí první přednášky o dějinách umění, kterou na univerzitě ve Vilniusu přednesl 15. září 1810 Angličan Joseph Saunders (1773–1845). Nutno říci, že pro ty, kteří mají zájem o historii dějin umění, je to poněkud překvapivá informace. Ta dala podnět k uspořádání konference The History of Art History in Central-Eastern and Southern-Eastern Europe (Toruň, 14.–16. září 2010) a k následné akci s názvem The Landmarks of Art History (Vytautas Magnus univerzita, Kaunas, 14.–15. října 2010). První konference bude věnována problematice dějin umění v 19. století a počátkům našeho oboru v této oblasti, druhá otázkám metodologie dějin umění v současnosti. Zde si nemohu odpustit svůj podiv nad tím, že

Z OBSAHU TOHOTO ČÍSLA

Pozvánka na valnou hromadu UHS
Návrh nového znění stanov a jednacího a organizačního řádu UHS
Uskutečněná a chystaná odborná setkání
O galerii tentokrát z galerie
Usnesení RIHA
Personalalia

Kolokvium o Karlu Škrétovi v Anežském klášteře v Praze

POZVÁNKA NA VALNOU HROMADU UHS

Zveme všechny členy Uměleckohistorické společnosti na valnou hromadu UHS, která se koná v pátek 21. května 2010 ve velké posluchárně (č. 115) Vysoké školy uměleckoprůmyslové, Praha 1, nám. Jana Palacha 80.

10.00–12.00 Spolkový program: zprávy výboru, nové stanovy a jednací a organizační řád, předání Ceny UHS, Ceny Josefa Krávy a Baderova stipendia, různé.
13.30–16.00 Odborný program: diskusní odpoledne na téma „Mají dějiny umění budoucnost?“ o charakteru výuky oboru a o jeho vztahu k vizuálním studiím/vědě o obrazu. Úvodem vystoupí Milena Bartlová, Ladislav Kesner, Jiří Kroupa, Milan Tognier a Lubomír Konečný.

Na odpolední program jsou zváni všichni zájemci!

konference, symposia, workshopy apod. se čím dál častěji štěpí na několik časově a místně vzdálených zasedání, kterých se je v dnešní ekonomické situaci jen málokdo stavu zúčastnit s finanční podporou své domovské instituce, a snad nikdo ze své vlastní kapsy.

Především poslední dobou bylo vícekrát poukazováno jak na neochotu českých historiků umění k metodologické sebereflexi, tak na jejich nezáměr o problematiku historiografie, metodologie a teorie. Obávám se, že bez lepšího poznání historie oboru se k sebereflexi jen obtížně dopracujeme, stejně jako k tomu, o co a jak by (naše) dějiny umění dnes měly usilovat. Aktivní účast na uvedených konferencích proto je více než žádoucí. Nezapomeňme, že stále platí klasické úsloví: „Ex praeterito / praesens prudenter agit / ni futura actione deturpet.“

Lubomír Konečný

ODBORNÁ SETKÁNÍ

Umění české reformace – neprávem přehlížené téma slaví úspěch Konference Umění reformace v českých zemích (1380–1620)

Ve dnech 17.–19. února tohoto roku uspořádal Ústav dějin umění AV ČR konferenci Umění reformace v českých zemích (1380–1620). Setkání mělo překvapivý ohlas – již první den zaplnilo jednací sál v budově Akademie věd na Národní třídě téměř 100 lidí a pozoruhodné bylo, že tento zájem vytrval až do posledního dne a hodiny jednání. Konference měla široký ohlas i mezi ostatními vědními disciplínami, mezi přednášejícími i v řadách publika byli vedle uměleckých historiků také historikové, památkáři, knihovníci, liturgikové i archeologové, zabývající se reformační kulturou pozdního středověku a raného novověku. K popularitě tématu a nebyvalé návštěvnosti jistě přispěla tematická výstava Umění české reformace (1380–1620), která nedávno skončila v Císařské konírně na Pražském hradě. Není tedy divu, že velmi cennou součástí konference byly živé debaty v kuloárech v přestávkách mezi jednotlivými bloky.

Konference o umění reformace v Akademii věd v Praze

NÁVRH NOVÉHO ZNĚNÍ STANOV JEDNACÍHO A ORGANIZAČNÍHO ŘÁDU UHS

Stanovy UHS pocházejí z jara roku 1990 a přes malou úpravu roku 1999 nevyhovovaly již praxi spolku, který se od svého založení dynamicky rozvinul, ani politicko-společenské realitě, jejíž proměny nebylo možné v době zakládání UHS odhadnout. Ve stanovách předpokládaný jednací a organizační řád nebyl nikdy vytvořen. Valná hromada UHS proto v květnu 2009 pověřila komisi ve složení Milena Bartlová, Hynek Látal, Marcela Macharáčková, Lubomír Slavíček a Tomáš Winter zpracováním návrhu nových stanov.

Níže předkládáme návrh stanov i jednacího a organizačního řádu vypracovaný touto komisí a redigovaný právním odborníkem (za spolupráci děkujeme postgraduálnímu studentovi brněnské katedry dějin umění mgr. Filipu Komárkovi). Komise byla vedena především snahou zakotvit v těchto předpisech dnes fungující praxi UHS, případně zpřesnit některé detaily. Regulační prvky ve srovnání s fungující praxí navrhla pouze ve dvou kapitolách jednacího řádu, věnovaných organizaci sjezdu a vydávání Bulletinu – v těchto případech návrh po dosavadních zkušenostech upřesňuje pravomoci tak, aby v budoucnu vznikalo méně nejasností a možností sporu.

Stanovy (následně budou předloženy k registraci MVČR) i jednací a organizační řád by měly být schváleny valnou hromadou UHS dne 21. května 2010. Protože při rozsahu a povaze materiálu není možné jej podle připomínek upravovat ad hoc na místě, žádáme všechny řádné i registrované členy UHS o zasílání pozměňovacích návrhů nejpozději do 14. května 2010 písemně poštou na adresu UHS, Husova 4, Praha 1 (tak, aby byly doručeny nejpozději 14. května 2010) nebo na emailovou adresu: uhs@dejinyujmeni.cz.

Za komisi: Milena Bartlová

STANOVY UMĚLECKOHISTORICKÉ SPOLEČNOSTI

ČI. 1 NÁZEV, SÍDLO

Název: Uměleckohistorická společnost, o. s. (dále jen UHS)

Sídlo: Husova 4, 110 00 Praha 1

ČI. 2 STATUT UHS

UHS je dobrovolnou, neziskovou, nezávislou, nepolitickou organizací osob působících v oboru dějin umění. UHS je právnickou osobou.

ČI. 3 CÍL ČINNOSTI UHS

Cílem UHS je usilovat o rozvoj dějin umění a o jejich nejširší uplatnění, a to zejména v oblasti vědeckého výzkumu, péče o památky, školské výuky, umělecké kritiky a galerijní a muzejní práce.

Cílem UHS je dále:

1. Zastupovat zájmy historiků umění v odborných a profesních otázkách,
2. Sledovat obsazování uměleckohistorických míst všech stupňů a dbát při tom o důsledné dodržování požadavku odbornosti včetně soudních znaleců a další poradenské činnosti,
3. Trvat na obsazování míst cestou konkurzů při zachování všech platných předpisů a na tom, aby v konkurzních komisích byli historikové umění dostatečně zastoupeni.

Za tímto účelem UHS:

1. Sdružuje pracovníky v oboru dějin umění působící v různých, místně často velmi vzdálených pracovištích, a tak vytváří vědomí oborové pospolitosti.
2. Podle potřeby ustavuje odborné sekce, pracovní skupiny či komise, které se věnují specializovaným odborným zájmům nebo aktuálním problémům oboru.
3. Sama nebo v součinnosti s jinými institucemi pořádá symposia, konference, kolokvia, semináře, diskuse, přednášky nebo jiné vhodné akce.
4. Informuje veřejnost o své činnosti přednáškami a publikováním v odborném, popř. denním tisku, nejlépe však vlastní tiskovinou, Bulletinem UHS.

5. Při rozvíjení své činnosti spolupracuje s AV ČR, vysokými a odbornými školami, muzei, galeriemi, ústavy památkové péče, dalšími odbornými institucemi a zájmovými spolky.
6. Spolupracuje s obdobnými společnostmi v zahraničí.

ČI. 4 ČLENSTVÍ

1. Členem UHS mohou být fyzické osoby starší 18 let.
2. UHS přitom rozlišuje dvě formy členství:
  - a. řádný člen,
  - b. registrovaný člen.
3. Řádným členem UHS se může stát každá osoba aktivní v oboru dějin umění (český občan i cizinec), který absolvoval vysokoškolské studium příslušného směru, nebo se může prokázat odbornou činností v oboru.
4. Studenti dějin umění jsou při UHS evidováni po vyplnění přihlášky jako registrovaní členové s právem zúčastňovat se všech akcí a aktivit UHS. Řádnými členy se stávají podle následujícího bodu.
5. Členství vzniká podáním řádně vyplněné přihlášky a zároveň zaplacením zápisného a členského příspěvku za běžný rok. Členství eviduje a ve sporných případech o něm rozhoduje výbor UHS, proti jehož výroku je možno se odvolat k valné hromadě.
6. Členství zaniká:
  - a. úmrtím člena,
  - b. písemným prohlášením člena o vystoupení z UHS doručeným výboru,
  - c. neplacením členských příspěvků v určené výši po dva roky bez uvedení závažných důvodů,
  - d. vyloučením. Člen může být z UHS vyloučen rozhodnutím výboru, poruší-li obecně platné zásady etiky oboru nebo jedná-li v rozporu se stanovami. Proti tomuto rozhodnutí se vyloučený člen může odvolat k valné hromadě.
7. Dokladem členství je členský průkaz UHS. Průkaz vydává a jeho platnost po zaplacení členského příspěvku za běžný rok potvrzuje pověřený pracovník nebo člen výboru.

ČI. 5 PRÁVA A POVINNOSTI ČLENŮ

Řádný člen má právo:

1. být informován o činnosti UHS, zejména o odborných a dalších akcích, které UHS pořádá nebo spolupřádá, a těchto podniků se účastnit,
2. volit a být volen do orgánů UHS,
3. podávat návrhy a hlasovat o návrzích podaných na valné hromadě,
4. podat odvolání proti rozhodnutí o vyloučení z UHS.

Registrovaný člen má právo:

1. být informován o činnosti UHS, zejména o odborných a dalších akcích, které UHS pořádá nebo spolupřádá, a těchto podniků se účastnit,
2. podávat návrhy na valné hromadě,
3. podat odvolání proti rozhodnutí o vyloučení z UHS.

Člen má povinnost zejména:

1. dodržovat stanovy UHS,
2. respektovat usnesení a rozhodnutí valné hromady, výboru a smírčí komise,
3. aktivně se podílet na plnění cílů sdružení,
4. svědomitě vykonávat funkce v orgánech sdružení,
5. pravidelně platit členské příspěvky,
6. aktivně hájit zájmy a dobré jméno UHS.

ČI. 6 ORGÁNY UHS

Orgány UHS jsou:

1. valná hromada,
2. výbor.

ČI. 7 VALNÁ HROMADA

1. Valná hromada je nejvyšším orgánem UHS.
2. Valnou hromadu tvoří všichni řádní členové UHS. Registrovaní členové se mohou účastnit jejího jednání a vystupovat v diskusi, nemají ale volební hlas.
3. Řádnou valnou hromadu svolává výbor UHS nejméně jedenkrát ročně. Mimořádnou valnou hromadu je výbor povinen svolat, jestliže je k tomu písemně vyzván 1/10 řádných členů.

Konference o umění reformace v Akademii věd v Praze, Kateřina Horníčková a Michal Šroněk

Konferenci zahájili organizátoři, Kateřina Horníčková (Filosofický ústav AV ČR) a Michal Šroněk (Ústav dějin umění AVČR) a poté přednesl svůj kritický příspěvek o problematice historické periodizace v dějinách umění prof. František Šmahel. Po něm následoval první tematický blok za předsednictví prof. Mileny Bartlové věnující pozornost teoretickému zázemí studia obrazů v reformačním prostředí a jeho vztahu k náboženské praxi. Příspěvky Jana Hrdiny (zde s potřebnou skepsí a erudicí historika), Ondřeje Faktora a Jana Klípy se dle očekávání věnovaly husitskému a předreformačnímu postoji k obrazům, zajímavou alternativou byl ale příspěvek Petra Hrachovce o luteránském vztahu ke středověkým památkám.

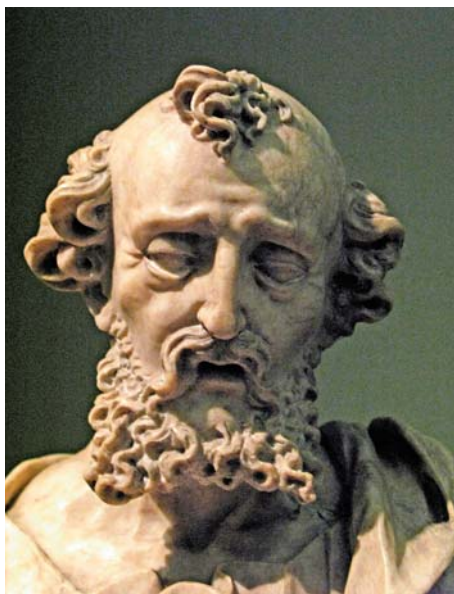
Odpolední blok nazvaný Umění české reformace nebo umění reformace(i) v Čechách? se zaměřil především na interpretaci luteránských výtvarných památek. Olga Kotková zhodnotila vztah pražské varianty obrazu teologického Zákona a Milosti k erasmianství. Juliana Boublíková-Jahnová upozornila na významnou,

Výstava o umění reformace na Pražském hradě, část expozice umění v severních Čechách

Výstava o umění reformace na Pražském hradě, část expozice umění v severních Čechách

Výstava o umění reformace na Pražském hradě, část expozice umění v severních Čechách, detail apoštola od Tobiasa Lindnera z roku 1605

zbytečně podceňovanou a v mnohých ohledech výjimečnou tvorbu jáchymovských portrétních medailí a medailí se starozákonními výjevy. Příspěvek Petra Hlaváčka detailně analyzoval prostředí šlikovského Jáchymova a jeho předpoklady k obrazoboreckým vystoupením. Ondřej Jakubec poukázal na skupinu reformačních kostelních staveb moravské šlechty, které vykazují určité společné formální znaky a zejména sklon k monumentalitě a reprezentativnosti. Večer byla konference zakončena slavnostní prezentací faxsimile Jenského kodexu v Pantheonu Národního muzea.

Druhý den konference byl věnován dvěma blokům představujícím nové pohledy a interpretace uměleckých památek v českém reformačním kontextu za předsednictví Ondřeje Jakubce a Kateřiny Horníčkové. Dopolední blok zaměřený převážně na umění utrakvismu otvíraly dva příspěvky k výzdobě kostela sv. Barbory v Kutné Hoře (Jitka Vlčková, Michaela Ottová) a ikonografická analýza tématu svornosti v knižní malbě českých graduálů Marty Šárovové. Blok pokračoval příspěvkem Kateřiny Horníčkové o dvou dnes ztracených památ-

4. Valná hromada zejména:
  - a. rozhoduje o přijetí a změnách stanov a jednacího a organizačního řádu UHS,
  - b. v mezích stanov určuje činnost UHS,
  - c. rozhoduje o zásadních věcech hospodářské povahy,
  - d. volí 11 členů výboru UHS a bere na vědomí jmenování hospodáře,
  - e. rozhoduje o zrušení členství a odvolává členy výboru a hospodáře UHS neplní-li tito své povinnosti,
  - f. stanovuje výši zápisného a členských příspěvků,
  - g. rozhoduje o zrušení UHS a způsobu majetkového vypořádání.
5. Valná hromada je usnášeníschopná, pokud je přítomna nadpoloviční většina řádných členů UHS. Není-li usnášeníschopná, má předseda právo na místě svolat novou řádnou valnou hromadu, jejíž jednání začíná o půl hodiny později a je usnášeníschopná tehdy, je-li přítomna alespoň jedna pětina řádných členů UHS.
6. Každý řádný člen má jeden hlas. Hlasy všech členů jsou rovné.
7. Valná hromada rozhoduje na základě hlasování. Rozhodnutí o změně stanov a přijetí nebo změně jednacího a organizačního řádu UHS je přijato, jestliže pro něj hlasují alespoň dvě třetiny přítomných řádných členů. Rozhodnutí o zrušení UHS je přijato, jestliže pro něj hlasuje nadpoloviční většina všech řádných členů.

ČI. 8 VÝBOR

1. Výbor UHS je výkonným orgánem UHS, který za svou činnost odpovídá valné hromadě. Výbor řídí činnost UHS, pokud to není vyhrazeno valné hromadě.
2. Výbor má 11 členů.
3. Členem výboru lze být pouze dvě po sobě následující volební období. Před případným dalším zvolením musí následovat césura alespoň jednoho období.
4. Členství ve výboru vzniká volbou ze všech řádných členů na valné hromadě.
5. Hospodáře, který spravuje finanční prostředky UHS, jmenuje výbor z řádných členů UHS. Jeho funkční období je shodné s funkčním obdobím výboru. Hospodář má povinnost účastnit se jednání výboru, při nichž má poradní hlas. Výbor jej může odvolat, pokud komise výborem jmenovaná z řádných členů UHS zjistí nesrovnalosti ve vedení hospodaření. Komisi musí výbor jmenovat na výzvu jakéhokoli řádného člena UHS.
6. Výbor svolává předseda, v jeho nepřítomnosti místopředseda, a to vždy v případě potřeby, zpravidla 10x v roce.
7. Výbor zejména:
  - a. volí ze svých členů předsedu, místopředsedu a tajemníka, jmenuje hospodáře,
  - b. koordinuje činnost UHS,
  - c. svolává valnou hromadu,
  - d. vypracovává podklady pro rozhodnutí valné hromady,
  - e. ve sporných případech rozhoduje o přijetí za člena UHS,
  - f. na žádost členů ustavuje pětičlennou smírčí komisi,
  - g. předkládá VH Výroční zprávu výboru.
8. Výbor je usnášeníschopný, je-li přítomna nadpoloviční většina všech jeho členů.
9. Výbor rozhoduje nadpoloviční většinou přítomných členů.
10. Jestliže se přes opakované, nejméně dvojí svolání v průběhu 1 roku nesejde usnášeníschopná valná hromada, přebírá její pravomoci výbor na dobu nezbytně nutnou ke svolání usnášeníschopné valné hromady.
11. Výbor, jakožto volený orgán oboru, je oprávněn volit ze všech řádných členů UHS členy Národního komitétu dějin umění (tj. české zástupce v Mezinárodním komitétu dějin umění), s nímž koordinuje svou činnost.

ČI. 9 PŘESEDÁ

1. Předseda naplňuje rozhodnutí výboru a zastupuje UHS navenek, jedná jeho jménem, přijímá zaměstnance sdružení do pracovního poměru a rozhoduje o běžných záležitostech sdružení. Rozsah pravomocí předsedy stanoví výbor na základě jednacího a organizačního řádu UHS.
2. Předsedu volí výbor UHS zpravidla na svém prvním zasedání po volbě nového výboru.
3. Předseda je odpovědný za plnění rozhodnutí výboru, vedení účetní evidence a plynulý chod UHS.

4. Předseda připravuje podklady pro jednání výboru UHS.
5. Předseda může zmocnit též jiné členy výboru, popř. jiné řádné členy UHS, aby v rozsahu, jež určí, UHS zastupovali a jednali jeho jménem. Zmocnění musí být provedeno před svědky – členy výboru a zaneseno v zápise z jednání výboru. Osoby takto zmocněné se podepisují za sdružení s dodatkem, vyjadřujícím jejich zmocnění („v zastoupení“).
6. Místopředseda přebírá pravomoci předsedy ad hoc v situacích, kdy předseda krátkodobě nemůže svou funkci vykonávat. Převzetí pravomocí na dobu delší než dva týdny musí být odsouhlaseno výborem a zaneseno v zápise z jeho jednání.

ČI. 10 ZÁSADY HOSPODAŘENÍ

UHS může hospodařit s movitým i nemovitým majetkem.

1. Majetek může být užit a poskytnut pouze pro účely odpovídající cílům UHS.
2. Zdroji majetku jsou zejména:
  - a. dary a příspěvky právnických a fyzických osob,
  - b. příjmy vyplývající z vlastní činnosti,
  - c. zápisné a členské příspěvky,
  - d. granty a dotace,
  - e. odkazy a dědictví.
3. Za hospodaření odpovídá hospodář (čl. 8/5 těchto stanov), který každoročně předkládá valné hromadě zprávu o hospodaření, včetně účetní uzávěrky.

ČI. 11 ZÁNİK UHS

UHS zaniká:

1. dobrovolným rozpuštěním nebo sloučením s jiným sdružením na základě rozhodnutí valné hromady,
2. rozhodnutím Ministerstva vnitra ČR.
3. Zaniká-li UHS dobrovolným rozpuštěním, rozhodne současně valná hromada o způsobu majetkového vypořádání.

ČI. 12 ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

UHS vydává na základě rozhodnutí valné hromady jednací a organizační řád UHS, upravující podrobnosti jejího fungování.

JEDNACÍ A ORGANIZAČNÍ ŘÁD UMĚLECKOHISTORICKÉ SPOLEČNOSTI

1. Valná hromada

Valnou hromadu jako vrcholný orgán svolává výbor UHS nejméně jedenkrát ročně, nejpozději do 1 roku od konání poslední valné hromady. Členové UHS musí být o termínu jednání informováni s dostatečným předstihem písemně (Bulletin a emailová konference). Mimořádnou valnou hromadu je výbor povinen neodkladně svolat, jestliže je k tomu vyzván písemně 1/10 řádných členů.

Valná hromada je usnášeníschopná, je-li přítomna nadpoloviční většina řádných členů UHS. Pokud není tento počet naplněn, svolá předseda půl hodiny po zahájení novou schůzi, ta se považuje za usnášeníschopnou, pokud je přítomna 1/5 řádných členů.

Valná hromada projednává a po diskusi schvaluje zprávu o hospodaření, kterou předkládá výbor za minulý kalendářní rok, a výroční zprávu výboru. Součástí jednání valné hromady zpravidla je i odborný program.

Jednání valné hromady řídí předseda, v jeho nepřítomnosti místopředseda nebo jiný pověřený člen výboru. Má pravomoc osobu, která hrubě narušuje jednání nebo ohrožuje jeho průběh, vyloučit z dalšího jednání valné hromady a vykázat ji z jednací místnosti; uděluje slovo diskutujícím, kteří se jej nemohou ujímat o své vůli. V případě potřeby vyhláší na nezbytně nutnou dobu přestávku k hlasování nebo jednání.

Hlasují řádní členové UHS. Ke sčítání hlasů je na začátku jednání valné hromady zvolena tříčlenná sčítací komise na návrh kteréhokoli přítomného člena a z řad řádných i registrovaných členů. K jejímu zvolení je třeba nadpoloviční většiny hlasů přítomných řádných členů. Hlasování probíhá veřejně nebo tajně, rozhoduje nadpoloviční většina přítomných řádných členů. Postup veřejného hlasování:

kách z Hradce Králové, jejichž záznamy v pozdějších písemných pramenech dovolují do určité míry rekonstruovat jejich ikonografický program a interpretovat konfesijně zaměřená sdělení. V posledním příspěvku dopoledního bloku prof. Jan Royt poukázal na specifické rysy ikonografie luteránských křtitelnic a jejich původ v luteránské teologii a chápání role křtu.

Odpolední program se věnoval výtvarné tvorbě dalších reformačních směrů, luteránů a kalvinistů. Matouš Jirák připomenul u nás ojedinělý epitaf z Opočna s zpracovanou ikonografií náboženských úkonů a Zdeňka Míchalová reformační ikonografický program maleb v měšťanských domech ve Slavonicích. Pavel Waisser hledal předlohy sgrafitové výzdoby domovních fasád a Blanka Kubíková upozornila na zajímavé kontakty Zástřizlů s kalvínskou Ženevou a teologem Theodorem Bezou. Program dne byl zakončen hojně navštívenou slavnostní přednáškou prof. Mileny Bartlové na téma *Obraz a reformace: umění, komunikace, vizuální kultura*, kde přednášející s nadhledem sobě vlastním zhodnotila přístupy rozvíjejícího se současného studia reformačního umění u nás, jeho četné překážky a dosavadní misinterpretace a vytyčila směry a aspekty budoucího bádání.

Poslední den konference byl za předsednictví Marty Vaculínové věnován přesahům do jiných disciplín a specializovanému bloku o naší významné památce – Jenském kodexu. Dopolední program zahájil netradiční pohled nestora bádání Karla Stejskala na psychologické motivace obrazoboreckých útoků. Jiří Žůrek na detailu ukázal vnitřní proměny českého chorálního zpěvu jako hudebního a textového celku a rozlišil lokální varianty. Petr Voit přesvědčivě analyzoval dřevořezové ilustrace českých reformačních tisků, aby sledoval volné putování tiskařských štočků a předloh různými konfesijními prostředími. David Holeton ve svém anglicky proneseném příspěvku přiblížil na základě tištěných pramenů publiku denní modlitbu církve (hodinky) jako součást liturgické praxe pozdního utrakvismu. Odpolední přednášky bloku Jenský kodex, jeho obsah a forma, historický kontext jeho vzniku, tradice a dochování představily příspěvky Uwe Kahla z německé Žitavy uvádějící do českého bádání dvě knižní památky doplňující naše znalosti o kontextu vzniku některých částí Jenského kodexu, Milady Studnickové o významovém používání barev v časových obrazech kodexu a Milady Homolkové o jeho jazykových zvláštnostech. Konferenci uzavírala společná komentovaná prohlídka výstavy *Umění české reformace (1380–1620)* v odpoledních hodinách.

Vzhledem k bohaté návštěvnosti a ohlasu lze konferenci hodnotit jako velmi ús-

pěšnou. Příspěvky, které vyjdou v knižním zpracování, ukázaly nečekanou šíří forem umělecké tvorby pro reformační církve v Čechách i na Moravě a přesvědčivě doložily, že téma je velmi bohaté a málo probádané. Zvlášť potěšující bylo, že převážná část účastníků patří k mladší až nejmladší generaci badatelů a jejich zájem o problematiku našeho reformačního umění se živě projevoval i v publiku a kuloárech. Nezbyvá než konstatovat, že – aniž by organizátoři aspirovali na úplnost zpracování tématu (původně měla konference spíše uvést téma reformačního umění do českého badatelského zájmu a otevřít pole dalšímu bádání) – konference i výstava se stala událostí měsíce nejen ve specializovaných umělecko-historických kruzích.

Kateřina Horníčková – Michal Šroněk

Mezioborové sympozium Zločin a trest v české kultuře 19. století

Ve dnech 25.–27. února se v Plzni uskutečnil tradiční, letos již 30. (!) ročník každoroční akce badatelů k problematice 19. století. Historici umění se od počátku podíleli na sympoziu i na výstavě, které od té doby probíhají v rámci Smetanovských dnů a určují jejich tematické zaměření.

Sympozium tentokrát připravili dva literární vědci a historik (Lucie Peisertová, Václav Petrbock a Jan Randák) a týkalo se dosti široké škály témat – od dobové praxe postihování zločinu a vymezování zločinnosti, přes jejich intelektuální a uměleckou reflexi; od dobového diskurzu o normách spoluurčených genderově i sociálně až po artikulaci svědomí jednotlivce. Fakt, že některá „subtémata“ se snad nedostala v patřičné míře na pořad jednání, vyniká někdy až při vlastním průběhu odborných setkání, což ovšem patří k celkovým zásluhám akcí tohoto druhu.

Několik příspěvků na sympoziu pocházelo od historiků umění a týkalo se bezprostředně umělecko-historické problematiky: Tomáš Winter – Dokumentace zločinců jako umělecký princip, Pavla

Sympozium Zločin a trest v české kultuře 19. století ve Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje. Foto: Karel Kocourek

1. formulace návrhu, 2. hlasy pro návrh, 3. hlasy proti návrhu, 4. zdrželi se hlasování. O tajné volbě rozhodují řádní členové hlasováním na návrh kteréhokoli přítomného člena, vyhláší je předseda. K tajnému hlasování jsou rozdány hlasovací lístky a je jednoznačně vyhlášen způsob jejich úpravy.

Z jednání valné hromady se pořizuje zápis, na návrh kteréhokoli přítomného člena případně také usnesení. K formulaci zápisu je na začátku jednání zvolen zapisovatel a dva ověřovatelé (stejným postupem jako sčítací komise). K formulaci usnesení se stejným způsobem zvolí mandátová komise. Zápis, případně také usnesení, schvaluje valná hromada veřejným hlasováním, ke schválení je třeba nadpoloviční většina hlasů přítomných řádných členů.

Jednou za tři roky volí valná hromada 11 členů výboru. Volba výboru je vždy tajná. V dostatečném předstihu, zpravidla tři měsíce před konáním valné hromady, vyzve výbor písemně (Bulletin, emailová komunikace) všechny členy k podávání návrhů. Z došlých návrhů a po ověření souhlasu navržených kandidátů výbor sestaví kandidátku, která musí obsahovat 15 jmen. V průběhu jednání valné hromady již není možné předem připravenou kandidátku měnit a doplňovat návrhy. Ve formě hlasovacího lístku je předem připravena na jednání volební valné hromady. Úprava lístku spočívá ve vyškrtnutí 4 a více jmen, dopisování jiných jmen nebo jiná neschválená úprava hlasovacího lístku není relevantní, lístek ale zůstává platný.

Členy výboru jsou zvoleni kandidáti, kteří se umístili na prvních 11 místech souhrnného pořadí všech získaných hlasů. Při rovnosti hlasů se stává členy výboru prvních 11 kandidátů souhrnného součtu; v případě potřeby mezi posledními (rovnost hlasů na posledním místě) rozhodne los.

Hospodáře UHS vybírá a jmenuje výbor z řádných členů, jeho jmenování bere příští valná hromada na vědomí.

Výbor je povinen kooptovat další členy v případě rezignace některého z řádně zvolených členů nebo v případě, že některý zvolený člen nevykonává řádně svou funkci. Kooptace se děje nadpoloviční většinou hlasů všech členů výboru ze všech řádných členů. Kooptování dává na vědomí následující valné hromadě.

2. Výbor

První zasedání nově zvoleného výboru svolává a řídí jeho nejstarší člen, a to v nejkratším možném termínu (zpravidla bezprostředně v návaznosti na konání volební valné hromady). Na prvním zasedání výbor volí ze svého středu předsedu, místopředsedu a tajemníka.

Předseda řídí jednání výboru, zastupuje UHS navenek, disponuje hlavičkovým dopisním papírem a razítkem UHS. Místopředseda zastupuje předsedu v jeho nepřítomnosti, nebo z jeho pověření

Ve výjimečném případě může být zastupováním pověřen i jiný člen výboru. Tajemník zodpovídá za vedení archivu písemností UHS včetně došlé pošty a pořizuje zápisy z jednání výboru.

Výbor vybírá ze všech členů UHS hospodáře, který se účastní jednání výboru s hlasem poradním. Hospodář vede účetní agendu a včetně žádostí a výkazů. Za svou práci nepobírá mzdu, ale je finančně odměňován podle možností UHS. Jednání výboru svolává zpravidla s předstihem 3 týdnů obvyklou komunikační formou předseda zpravidla 10x do roka. Mimořádné zasedání je povinen neodkladně svolat, je-li k tomu vyzván písemně nejméně 4 členy výboru.

Pokud nemůže jednání řídit předseda ani místopředseda, dohodnou se přítomní členové na osobě, která jednání bude řídit. Výbor je usnášeníschopný, je-li přítomna nadpoloviční většina jeho členů. Návrhy se schvalují aklamací nebo veřejným hlasováním. U každého návrhu je nutno hlasovat, pokud o to žádá alespoň jeden člen výboru. Za schválený se považuje návrh, pro který hlasovala nadpoloviční většina přítomných členů. V případě rovnosti hlasů rozhoduje hlas osoby, která zasedání předsedá.

V případě naléhavé potřeby může předseda (místopředseda) předkládat návrhy mimo svolanou schůzi k diskusi, případně také k hlasování v rámci uzavřené emailové komunikace. Pokud se o návrzích rozhoduje tímto způsobem, musí předseda (místopředseda) vyhotovit sčítací zápis, při případném hlasování se návrh schvaluje nadpoloviční většinou hlasů

Z jednání výboru pořizuje tajemník výboru zápis. Členové výboru mají právo, aby v zápise byl uveden jejich názor, odlišný od schváleného usnesení. Po ověření zápisu předsedou je na následující schůzi schválen případně doplněn výborem. Zápisy jsou v tištěné podobě archivovány na obvyklém místě a na vyžádání jsou přístupné členům UHS.

Výbor pravidelně informuje členy UHS o své činnosti prostřednictvím Bulletinu

a webových stránek (www.dejinyumeni.cz). O umístění informací na webu rozhoduje předseda nebo místopředseda. Pod webovou stránkou se provozuje emailová konference všech členů UHS, do adresáře mohou být zařazeny i další osoby. O zařazení zprávy do emailové konference rozhoduje její pověřený správce, předseda nebo místopředseda. Pro členy výboru je k dispozici uzavřená emailová konference; zprávy v ní jsou členové výboru povinni považovat za důvěrné a žádným způsobem je nepředávat mimo ni.

Obvyklou komunikační formou se rozumí písemné, telefonické a emailové zprávy podle situace.

3. Smírčí komise

Odborné a profesní spory mezi členy UHS řeší smírčí komise jmenovaná ad hoc výborem z řádných členů UHS. Tvoří ji předseda, jmenovaný výborem UHS, který nezastupuje žádnou stranu, a čtyři členové, zastupující obě strany sporu po dvou na jejich návrh. Komise vyrovnává spory nadpoloviční většinou hlasů, při rovnosti hlasů rozhoduje předseda.

4. Ceny Uměleckohistorické společnosti

UHS každoročně uděluje Cenu Uměleckohistorické společnosti a Cenu Josefa Krásy.

Cena Uměleckohistorické společnosti je předávána významným představitelům oboru za mimořádný výkon a celoživotní přínos oboru.

Cena Josefa Krásy, která je podle možností UHS dotována finanční částkou, je určena pro badatele do čtyřiceti let za mimořádný výkon v uplynulém kalendářním roce, s přihlédnutím k ostatní činnosti.

Nominace na obě ceny navrhuje členové UHS na vyzvání výboru. O vítězi rozhoduje výbor UHS tajnou volbou. Pokud je na cenu navržen člen výboru, celého jednání o cenách včetně hlasování se neúčastní; cena mu však může být udělena.

5. Sjezd historiků umění

UHS v pravidelných, zpravidla tříletých intervalech pořádá sjezdy historiků umění, které jsou akcí celé odborné obce. Jejich přípravu, financování a organizaci zajišťuje výbor UHS ve spolupráci s přípravným a organizačním výborem sjezdu.

Výbor UHS

1. minimálně rok před uvažovaným termínem vyhláší datum konání, případně základní koncepci sjezdu a vyzývá celou odbornou obec k zaslání návrhů na tematické zaměření jednotlivých sekcí sjezdu,
2. na základě obdržených návrhů, povinně obsahujících název, anotaci a personální vedení, ustanovuje sekce a jmenuje jejich vedoucí,
3. jmenuje přípravný výbor sjezdu, jehož členy jsou: předseda + 1 další člen výboru UHS, 3 členové UHS a vedoucí jednotlivých sekcí.

Přípravný výbor sjezdu

1. vyhláší názvy a anotace jednotlivých sekcí a vyzývá odbornou obec k přihlašování příspěvků,
2. posuzuje a vybírá zaslání návrhy příspěvků, sestavuje definitivní program sekcí i celého sjezdu a stanovuje jeho časový harmonogram. V případě sporu se o zařazení příspěvků v přípravném výboru hlasuje podle stejných pravidel jako při jednání výboru. Přijetí nebo odmítnutí příspěvků oznamují na základě rozhodnutí celého přípravného výboru vedoucí jednotlivých sekcí,
3. společně s výborem UHS jmenuje organizační výbor sjezdu, který zajišťuje praktickou organizaci. Ekonomická rozvaha a veškeré smluvní závazky jsou plně v pravomoci předsedy UHS a hospodáře.

6. Bulletin UHS

UHS vydává vlastní periodikum Bulletin Uměleckohistorické společnosti (ISSN 0862-612-X), které slouží k informování o činnosti UHS a o významných aktivitách oboru a jeho představitelů v ČR i v zahraničí.

Bulletin vychází v tištěné a elektronické podobě zpravidla 2x ročně (v dubnu a listopadu). Vydávání zajišťuje 7členná redakční rada, kterou na dobu svého tříletého funkčního období jmenuje výbor z řádných i registrovaných členů, přičemž její 2 členové jsou členy výboru. Předsedou redakční rady je zpravidla předseda nebo místopředseda výboru. Případnou odpovědnost za jednotlivé rubriky Bulletinu určuje předseda redakční rady. Jeden z členů reakční rady je usnesením redakční rady pověřen funkcí výkonného redaktora.

Redakční radu svolává obvyklou komunikační formou zpravidla dva týdny pře-

Výstava Vražedná realita: Zločin a trest v českém výtvarném umění 19. století v Západocheské galerii v Plzni. Foto: Karel Kocourek

Machalíková – Abelova smrt: První zločin lidí v české malbě raného 19. století, Roman Musil – Zločin jako psychologické drama a autor této krátké zprávy s příspěvkem pod dlouhým názvem Vražda v domě jako prohrěšek – Jakub Schikaneder, umělecká kritika a široké i kupující publikum. K těmto příspěvkům patřil i jeden ohlášený, ale nepronesený, od Kataríny Beňové – Mednyánszky a demony jeho života a tvorby.

S uměleckohistorickým materiálem volně souvisel i jeden z úvodních příspěvků symposia: Pensylvánský vězeňský systém v proměnách staletí: 1821–2010 (Andrea Seelich). Šlo o architekturu věznic z hlediska jejího fungování, ve smyslu dobových snah o humanizaci vězeňství. Rovněž dvě z výše jmenovaných vystoupení přispěly k mezioborovému výzkumu: jednou ve směru vizuálních studií (estetické aspekty policejních fotografií), podruhé jako ikonologické interpretace uměleckého díla (souvislosti Tkadlíkova Abela s dobovou literaturou a filosofií i teologií).

Program symposia zahrnoval na čtyřicet příspěvků, což naznačuje zájem badatelů o akci i o její letošní téma. Jednání dvou a půl denní akce bylo ovšem tak nabitě, že jen málokterý z účastníků je dokázal po celou dobu sledovat.

Sympozium odpovídala výstava doprovázená cennou publikací a konaná v Západocheské galerii, kterou připravil Tomáš Winter spolu s Evou Bendovou. Letos širší program obohatila i výstava v Západocheském muzeu, na níž se z historiků umění podílel Jan Mergl, a pravidelná výstavka dobových publikací k tématu se uskutečnila i v místě konání symposia – ve Vědecké a studijní knihovně Západocheského kraje.

Sborník s příspěvky ze symposia vyjde do roka v nakladatelství Academia. V obecnější rovině i tato aktivita potvrzuje, že sborníky z odborných symposií jsou důležité pro vědeckou komunitu, navzdory paušálnímu znehodnocení této kategorie při administrativním posuzování vědeckých výkonů.

Roman Prahel

Mezinárodní kolokvium Ekphrasis. La représentation des monuments dans les littératures byzantine et byzantino-slaves. Réalités et imaginaires

V březnu proběhlo ve vile Lanna kolokvium o ekfrázi spolupořádané Slovanským ústavem AV ČR a pařížským Centre d'Études Byzantines, Néo-helleniques et Sud-Est Européennes. Zkoumání tohoto v byzantském období široce rozvinutého žánru stojí na pomezí rétoriky, literární teorie, dějin výtvarného umění a filozofie, a to se odrazilo i v šíři záběru přednášejících. Bezesporu hlavní hvězdou byla Ruth Webb (Oxford), která své první studie o ekfrázi publikovala již před dvaceti lety, kdy studium této tematiky bylo ještě v plenkách. Ve svém referátu (Ekphraseis of Buildings in Byzantium: theory and practise) navázala na tradici sporů o to, zda ekfráze je či není žánr s jistými pevnými pravidly – sama ji vždy chápala spíše jako flexibilní techniku, nicméně právě popisy architektur, jichž máme z byzantského období dochováno velké množství, ji přivedly k hledání společných charakteristik a úvaze o ekfrázích tohoto typu alespoň jako o quasi-žánru či textovém modelu. Vedle toho se zamýšlela také nad vztahem ukotvení ekfráze v teoretických příručkách a praxi rétorických škol. Tematicky se jí blížil Stratis Papaioannou (Providence) se svým brilantním rozбором kategorie energeia v textech byzantských teoretiků rétoriky i filozofů (Enargeia or the Nostalgia for the Object of Art): primární nebyl podle něj výklad energeia, původně antického filozofického termínu, jako živost podání (tak aby objekty vyvstaly před posluchačovým zrakem), ale jako pravdivé podání – tedy ne kategorie estetická, ale morální.

Tématem spojujícím většinu referátů kolokvia byl vztah imaginace (fikce) a skutečnosti, která historiky umění na ekfrázi léta zajímá vlastně nejvíc. Henry Maguire (Baltimore) se tak zabýval topoi porovnávání ke krajinným nebo mořským scénériím v byzantských ekfrázích budov. Mramorové podlahy chrámů bývají často líčeny jako louky s květinami tak živými, že se na ně slétají včely. Přitom zachované mramory mohou být podle našich znalostí zdrojem evokací pouze skrze abstraktní symbolismus barevných kame-

dem její předseda, nebo z jeho pověření výkonný redaktor, a to zpravidla 3x ročně (na začátku roku a k uzávěrce obou čísel). V naléhavých případech může být redakční rada svolána na základě požadavku dvou jejích členů.

Redakční rada určuje celkovou koncepci Bulletinu i konkrétní podobu jednotlivých čísel, vyjadřuje se ke grafické úpravě. Její členové ve spolupráci s dopisovatelem z řad řádných i registrovaných členů UHS i s externími, popř. zahraničními spolupracovníky zajišťují obsahovou náplň, posuzují došlé příspěvky a společně rozhodují o jejich uveřejnění. Ve sporných případech se o uveřejnění hlasuje, rozhodnutí přijímá nadpoloviční většina přítomných členů redakční rady, v případě rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedy redakční rady.

Příspěvky v termínu uzávěrky čísel shromažďuje výkonný redaktor, který odpovídá za redakční i technickou přípravu a vytištění Bulletinu ve stanovených lhůtách. Aktuální zprávy se zpravidla uveřejňují elektronicky (web, emailová konference), a výběrově se dodatečně se přetiskují v Bulletinu.

7. Odborné sekce

V rámci UHS jsou ustaveny odborné sekce:

1. sekce památkové péče,
2. sekce muzeí umění a galerií,
3. sekce výuky dějin umění.

O zřízení dalších potřebných sekcí rozhoduje výbor na základě návrhů členů UHS nebo vlastního uvážení, stejně o jejich zrušení. Sekce jsou zpravidla pětičlenné. Členy sekcí jmenuje výbor z řádných a registrovaných členů na dobu svého funkčního období; v případě potřeby mohou spolupracovat s ad hoc přizvanými dalšími členy UHS nebo dalšími experty. Jejich činnost řídí předseda, který je volen členy příslušné sekce. Pro jednání sekcí platí stejná pravidla jako pro jednání výboru UHS.

Činnost sekcí jejich předsedové průběžně koordinují s výborem UHS, stanoviska vzniklá z jejich aktivit podléhají projednání a schválení ve výboru UHS a směrem k veřejnosti je poté tlumočí předseda UHS nebo z jeho pověření předseda sekce.

8. Závěrečná ustanovení

1. Jednací a organizační řád vstupuje v platnost ode dne schválení valnou hromadou.
2. Změny a doplňky jednacího a organizačního řádu musí schválit valná hromada.
3. Pojmy člen/členka atd. se uvádějí zástupně jen v mužském rodě.

JUBILEA

ŽIVOTNÍ JUBILEUM ANEŽKY MERHAUTOVÉ

Milada Studničková

V prosinci minulého roku oslavila významné životní jubileum „první dáma české medievalistiky“ PhDr. Anežka Merhautová, DrSc. (*1919), přední badatelka v oblasti románského umění, jež si jako jedna z mála českých historiček umění získala jméno i v západní Evropě. Svou profesní dráhu spojila s Ústavem dějin umění AV ČR, kde se podílela na řadě kolektivních prací (Gotická nástěnná malba v zemích českých, Umělecké památky Čech, Dějiny českého výtvarného umění, Encyklopedie českého výtvarného umění). Z úctyhodného množství samostatných publikací lze připomenout knihy Basilika sv. Jiří na Pražském hradě, Raně středověká architektura v Čechách či metodologicky podnětné Skromné umění, věnované zdobené terakotě z Ostrovského kláštera, na jehož výzkumu se významně podílela. Ve svých pracích vždy vycházela z rozboru písemných pramenů, důkladného průzkumu samotné památky a z úvah o funkci. Jako mimořádně přínosná se ukázala mezioborová spolupráce s historiky, archeology a restaurátory. Společně s Dušanem Třeštíkem připravila publikaci Románské umění v Čechách a na Moravě, s Pavlem Spunarem monografii Kodex vyšehradský, podílela se na přípravě výstavy Střední Evropa kolem roku 1000. Mezi objevné práce patří studie k památkám svatovítské klenotnice (relikviář sv. Mikuláše, noha milánského svícnu, helma sv. Václava, relikviář sv. Kříže), které v devadesátých letech postupně vycházely v časopise Umění. Anežka Merhautová nedávno dokončila průzkum Strahovského kláštera a s velkým zaujetím přešla ke studiu pra-

menů k historii premonstrátského kláštera v Doksanech. Stále imponuje energií, šarmem a noblesou, spojenou s erudicí, logickým úsudkem a exaktní vědeckou metodou, která ne náhodou připomíná stanovení diagnózy v medicíně, oboru, jemuž se původně chtěla věnovat.

JUBILEUM THOMASE M. MESSERA

Jiří Šetlík

Letos se devadesátí let dožívá také Thomas M. Messer, americký umělecký historik a emeritní člen Guggenheimovy nadace (*1920 v Bratislavě). Rodina se ve dvacátých letech přestěhovala do Prahy a usídlila v Bubenči. Po původní němčině zvládl ve škole (tak jako jeho sestra) češtinu a sblížil se s prostředím města, jež ho od jinošských let nepřestalo okouzlovat. Kulturní výchova (matka se věnovala hudbě, otec dějinám umění) povzbudila jeho zájem o literaturu a hudbu. Z pragmatických důvodů mu rodiče vybrali studium na chemické průmyslovce (maturoval 1938) a v době ohrožení Československa pro něj otec získal stipendium ke studiu chemie v USA. Po dobrodružné cestě přes oceán na počátku 2. světové války, kdy se zachránil z torpedované lodi, se do Ameriky dostal. Za dva roky změnil předmět studia na dějiny umění. Po vstupu Spojených států do války se dobrovolně přihlásil se do armády a prošel lekcí front. Těsně po konci války vyjel do Prahy, aby se setkal s příslušníky rodiny. Poté navázal na započatá studia dějin umění, jimiž prošel zprvu na pařížské Sorbonně a dokončil je na Harvardu (M.A. 1948). Časem nalezl uplatnění v několika muzeích; ohlas měla zvláště jeho činnost v Institutu současného umění v Bostonu a v Americké společnosti pro umění. V roce 1961 se Harry Guggenheim rozhodl změnit vedení muzea, jemuž rodina nechala postavit v New Yorku novou budovu podle projektu F. L. Wrighta (realizace 1956–1959). Volba padla na Thomase Messera především proto, že umí objasnit „co je moderní umění“.

Důvěrná znalost moderního umění až po jeho současný vývoj mu usnadnila využít původních sbírek nefigurativního charakteru shromážděných Hillou von Rebay a rozšířit profil muzea, aby se stalo centrem uměleckého dění mezi Amerikou a Evropou. Šťastně se naučil vyvažovat nároky majitelů muzea a dozorčí rady, jimž předestíral výstavní program. Zhodnotil úlohu zakladatelských osobností umění 20. století jak evropských (zvláště Kandinskij, Pařížská škola, Kupka, Klee, Ernst, Brancusi ad.), tak amerických (Calder, De Kooning, Gorkij aj.), rozšířil obzor o umělce Střední a Jižní Ameriky a neváhal upozornit také na aktuální jevy (Rothko, Dubuffet, Bacon, Tapies, Chillida, Beuys). Obohatil sbírky o dary a nákupy (i za cenu prodeje duplikátních děl), zabezpečil chod muzea založením spolku přátel a pravidelných podpor. Mezi základní přírůstky zařadil sbírku Justina Thannhausera (1966–1978) a jedinečný soubor Peggy Guggenheim z Benátek (1971–1976), který včlenil do rámce Guggenheimovy nadace. Obohacení muzejních sbírek ho vedlo k rozšíření expozičního prostoru přístavbou severního křídla budovy (od roku 1979). Vyčerpávající výstavní činnost mu jen občas dovolila publikovat v katalogích badatelské výzkumy a přiblížil americkému publiku tvorbu ve středoevropského okruhu (Klimt, Schiele, malé monografie E. Muncha). Uvítal, že uvolnění mezinárodního napětí mu umožnilo uspořádat výstavu ruské avantgardy (ze sbírky Costakisovy) či díky přátelství s Jiřím Kotalíkem uskutečnit výměnnou výstavu s pražskou Národní galerií. Zatímco se pražské publikum nadšeně seznámilo s výběrem ze sbírek Guggenheimova muzea, mohla se newyorská veřejnost těšit z čelných exponátů z Prahy, včetně světově proslulého souboru z Kramářova dědictví. Sám se ostatně hlásil k české tradici nejen hodnocením Františka Kupky, ale i uspořádáním výstavy z díla Jiřího Koláře, s nímž se sblížil.

Není pochyb, že soužití s Guggenheimovým muzeem, odkud odešel v devadesátých letech, se stalo osou jeho celoživotní práce uměleckého historika. Nezávisle pokračoval ve svých aktivitách jak v USA, tak v Evropě. Ve spolupráci se Schirn Kunsthalle ve Frankfurtu se podílel na uskutečnění několika nosných výstav umělců, jejichž tvorba mu byla blízká (de Stael, Dubuffet ad.) a časem zde přijal nabídku Goethe Universität na profesorské místo pro obor muzeologie a organizace výstav. Souběžně ve Španělsku navázal pracovní kontakt s nadací la Caixa, jež sponzorovala muzea a výstavy, a stal se jejím poradcem. Mezi jinými výsledky této spolupráce třeba alespoň jmenovat výstavu Evropa po popotě, umění 1945–1965, která byla v roce 1995 instalována v Barceloně a ve

nů. Možným vysvětlením je identifikace chrámu a světa, kde mramorové podlahy reprezentují pozemské, zemi, a mozaiky na stropěch božské, nebe. K historickému zdůvodnění vede recentní objev florální podlahové mozaiky z doby před východními koncily 8. století, které obrazy přírody a zvířat asociovaly s pohanstvím a napříště umožnily reprezentaci země pouze konceptuálně. V diskusi pak bylo louky jako symbolu země ještě poukázáno na třetí možný důvod, topoi v neoplatonské filozofii. Carolina Cupane (Viedeň) analyzovala místa lásky popisovaná v antických milostných románech (Orte der Liebe: Bäder, Brunnen und Pavillons zwischen Fiktion und Realität) a skutečná, jichž ovšem příliš dochováno není.

Souvislý blok tvořily referáty vztahující se k popisům Hagia Sophia a Konstantinopole v byzantských a slovanských textech (Leslie Brubaker, Birmingham: Ekphrasis about Hagia Sophia – Talking about Hagia Sophia; Jan Kostěnek, Praha: Paulus Silentarius' Description of Hagia Sophia in the Light of a New Archaeological Evidence; Jean-Pierre Arignon, Paříž: De Sainte-Sophie de Constantinople à Sainte-Sophie de Kiev; Sergej Ivanov, Moskva: The Descriptions of St. Sophia of Constantinople in Old Russian Literature).

Určitou cizost byzantské rétoriky i ekfrází slovanskému prostředí obecně konstatoval S. Ivanov – nebylo tedy překvapivé, že teze platí i na českou kulturu, k níž se vztahovaly dva referáty. Petr Balcárek (Olomouc) velmi zajímavě interpretoval popis Šalamounova poháru v prvním staroslovanském prozaickém textu Život Konstantinův v teofanické dimenzi prorocství o Kristu. Značným zklamáním byl ovšem příspěvek Josefa Záruby-Pfeffermanna s mnohoslibným názvem Examples of Ekphrasis in Bohemian 14th Century Visual Arts – Eastern and western references as an attribute of the universal imperial power, který v podstatě zkompiloval poznámky pilného posluchače mediévistických přednášek, z nichž některé by v souvislosti s žánrem ekfráze zasloužily bedlivějšího rozboru (Jenštejnův dopis Urbanovi VI.), některé byly rozebrány mnohokrát a odmítnuty z hlediska literární vědy i dějin umění (přímý vztah popisu síně ve staročeské Legendě o sv. Kateřině s karlíštejnou kaplí) a u některých je k nalezení souvislosti s ekfrázemi třeba jít cestou se skutečně mnoha oklikami (prsty českých krásných Madon zabořené do Ježíškova těla či vztah český malíř – Mandevillův cestopis a Mandevilla – Konstantinopol) – bohužel k nim ale nedodal už žádnou vlastní interpretaci.

Čtenář, v němž konferenční ochutnávka vzbudila zájem, si bude moci tyto i ve zprávě nezmiňované referáty přečíst ve zvláštním čísle časopisu Byzantinoslavica příští rok.

Stanislava Fedrová

Karel Škréta a malířství 17. století v Čechách a v Evropě

Ve dnech 23. a 24. dubna 2010 se v prostorách kláštera sv. Anežky České uskutčilo dvoudenní kolokvium zaměřené na osobnost Karla Škréty a malířství 17. století v Čechách a v Evropě. Pořádající pražská Národní galerie zde zorganizovala setkání odborníků, podílejících se přímo či nepřímo na rozsáhlém projektu, jehož cílem se má stát komplexní podchycení, dokumentace, analýza, interpretace a prezentace díla Karla Škréty jako významné osobnosti českého a středoevropského barokního umění, s důrazem na evropské zdroje jeho tvorby a na celkovou kulturní a společenskou atmosféru jeho doby. Projekt, podpořený grantem finančních mechanismů EHP a Norska, připravuje Národní galerie v Praze ve spolupráci s Ústavem dějin umění AV ČR a Ústavem pro dějiny umění Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze již od poloviny roku 2006. Jeho výsledkem bude rozsáhlá výstava, jež by měla být doplněna řadou dalších aktivit, především formou publikací, referenční databází apod.

Prvním rozsáhlejší aktivitou, kterou se projekt představil veřejnosti, bylo právě toto kolokvium. Po zahájení generálním ředitelem Národní galerie Milanem Knížákem a velvyslancem Norského království Jensenem Eikaasem následovaly dva příspěvky, věnované archivním rešeršům Škrétyva římského pobytu. Referáty Jany Zapletalové (Škréty: Italské střípky) a Johany Bronkové (Škréta a komunita záalpských umělců v Římě) významně rozšířily dosavadní velmi kusé znalosti o jeho působení v prostředí společenství vlámských malířů v Římě, současně však i značně zrela-

Kolokvium o Karlu Škrétovi v Anežském klášteře v Praze, kaple

Vídni. Nedávné roky rád využíval k návštěvě příbuzných z matčiny strany, většinou hudebníků v Bratislavě a větším dílem k pobytům v Praze, k níž je citově vázán.

BLAHOPŘÁNÍ JAROSLAVU SLAVÍKOVÍ

Pavla Pečinková

Na konci dubna letošního roku se dožívá úctyhodného životního jubilea významný člen Uměleckohistorické společnosti PhDr. Jaroslav Slavík, dlouholetý vedoucí útvaru vědeckých informací Ústavu dějin a teorie umění ČSAV, agilní člen a funkcionář Společnosti bratří Čapků, který svou celoživotní odbornou práci zasvětil především studiu a interpretaci výtvarného díla Josefa Čapka.

„Nejsem velký umělec: co dělám, je malé. Neumím, co umějí jiní, umím pouze to, co umím já,“ napsal Josef Čapek ve třicátých letech v knížce Psáno do mraků. V těch slovech zní nejen skromnost, ale i vědomí hodnoty a smyslu vlastní práce, nezastupitelnosti své úlohy v české kultuře. Ke stejnému krédu se může hlásit i Jaroslav Slavík jako historik umění. Ztělesňuje klasický typ soustředěného badatele, který se nehonosí okázalými teoretickými konstrukcemi, ale poctivě a obětavě slouží umělcům i umění. Vystudoval původně právnickou fakultu a původní profese se promítla do jeho odborné práce, kterou charakterizuje soustředěné a detailní poznání materiálu, odpovědné nakládání s daty a fakty, uvážlivé soudy a závěry a snaha o precizní formulace.

Dílo Josefa Čapka jej zaujalo již jako studenta na pověstném pražském gymnáziu v Křemencové ulici, ale jeho uznávaným znalcem a interpretem se stal po dlouhých životních peripetiích plných osudových paradoxů. Maturoval v roce 1939 a přihlásil se na Karlovu univerzitu, jeho vysokoškolská studia však přerušila druhá světová válka. Po listopadových studentských demonstracích byl zatčen a místo svobodného studentského života ho čekal koncentrák. Strávil půl roku v Sachsenhausenu, shodou okolností bydlel ve stejném baráku, do něhož byl o dva roky později deportován i Josef Čapek.

V roce 1947 ukončil ve zkráceném studijním programu práva a nebyť Vítězného února 1948, byl by asi zůstal právníkem, konec československé demokracie však znamenal i konec jeho kariéry. Od roku 1950 pracoval jako pomocný dělník a pokoušel se najít si jinou profesi, v níž by se mohl seberealizovat s čistým svědomím i osobním zaujetím. V roce 1952 se přihlásil k externímu večernímu studiu dějin umění, které ukončil v roce 1962 diplomovou prací interpretující poslední Čapkovy malířské cykly Oheň a Touha.

K čapkovskému bádání ho přivedl Jiří Kotalík, někdejší kamarád a spolužák ze základní školy i z gymnázia, tehdy docent přednášející dějiny umění na Karlově univerzitě. V roce 1955 pomohl mu získat místo redaktora v Nakladatelství českých výtvarných umělců (pozdější Obelisk) a roku 1959 ho přizval k přípravě retrospektivní výstavy Josefa Čapka v brněnském domě umění. Tehdy pro sebe Jaroslav Slavík objevil skutečný rozsah a hloubku Čapkova tvůrčího odkazu i dosud nedoceňovanou hodnotu jeho osobnosti. Čapkovu dílu se pak soustředěně věnoval i jako odborný pracovník ÚTDU ČSAV, připravil desítky výstav mapujících celek i dílčí oblasti Čapkovy tvorby, publikoval řadu studií, včetně komplexní monografie Čapkova díla, kterou v osmdesátých letech připravil spolu s Jiřím Opelíkem, interpretem jeho literární tvorby. Navázal na dosavadní čapkovské monografie Jaromíra Pečírky, umělcova současníka, jehož interpretace byla subjektivně a esejisticky založena, a dal studiu Čapkova díla odborný a věcný fundament. Díky jeho trpělivé a neúnavné badatelské i organizační práci se dílo Josefa Čapka po demagogické cézuře padesátých let mohlo znovu postupně stát živou součástí české kultury.

Při přípravě brněnské retrospektivy se Slavík setkal také s Miroslavem Halíkem, který se stejnou obětavostí a precizností pečoval o odkaz Karla Čapka, a připojil se k jeho snahám obnovit činnost Společnosti bratří Čapků, od roku 1957 stagující. Stal se členem nového výboru SBČ a řadu let zastával funkci místopředsedy, zasloužil se o rekonstrukci a znovuotevření Muzea bratří Čapků v Malých Svatoňovicích, pracoval v redakční radě periodika Zprávy SBČ, do něhož stále přispívá.

Odchod do penze neznamenal pro Jaroslava Slavíka zásadní změnu pracovní náplně, i v devadesátých letech připravuje výstavy, aktivně působí v SBČ, jako uznávaný znalec pečuje o čistotu Čapkova díla, identifikuje originály dosud ne-

známých prací a odhaluje falza stále častěji se objevující v aukčních síních. A především stále pečlivě pracuje na podrobné dokumentaci a soupisu Čapkových děl. Dokázal dokonce zvládnout i práci s počítačem a pomáhá převést svůj bohatý archiv do digitální databáze, která by mohla sloužit odborným zájemcům o Čapkovo dílo. Na základě jeho podkladů jsem mohla publikovat soupis originálních grafických listů Josefa Čapka vydaný v Galerii Zdeněk Sklenář, z jeho precizních dat bude vycházet i oevre katalog Čapkovy malby, zatím připravený ve formě pracovní databáze.

Činnost Jaroslava Slavíka zůstává skrytá před mediálním světem, ale o to je záslušnější. Přejme mu hodně zdraví a sil, aby se mohl v klidu těšit uspokojením z dobré a poctivě odvedené práce.

DEVADESÁTKA FRANTIŠKA DVOŘÁKA

Lubomír Slavíček

Dne 17. dubna se významného životního výročí dožívá vitální, činorodý a i ve své devadesátce těžko přehlédnutelný prof. PhDr. František Dvořák, rodák z Červenky u Litovle. Již v počátcích jeho působení na české výtvarné a uměleckohistorické scéně pro něj Joža Mrázek-Hořícký, model na pražské Akademii výtvarných umění a současně svérázný naivistický básník, použil přílehlavé a opakovaně připomínané epiteton „umění hořák“. Jako příslušník oné silné generace narozené v prvních letech existence Československé republiky, mohl Dvořák ve vysokoškolském studiu pokračovat až po skončení 2. světové války, kdy – po krátkém učitelském působení na měšťanské škole v Litovli a totálním nasazení v továrně na letadla v době okupace – přišel do Prahy a jako studijní obor si na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy místo dlouho zvažovaných dějin literatury zvolil dějiny umění. Na zaměření a metodu jeho pozdější uměleckohistorické práce měly vliv především dvě výrazné osobnosti oboru. Jednou byl milovaný vysokoškolský učitel Antonín Matějček, který poznamenal jeho zájem o umění jak starších slohových období, zejména baroka, tak o umělecké projevy od 19. století po současnost, druhou pak neméně obdivovaný V. V. Štech, jemuž po roce 1950 osm let asistoval na pražské Akademii výtvarných umění. Právě pod jeho vlivem se formovala Dvořákova schopnost svým studentům, čtenářům i posluchačům koncizně přibližovat výtvarná díla často různorodé slohové orientace v kontextu doby jejich vzniku. Dále tuto schopnost výrazně prohloubilo též Dvořákovo dlouhodobé pedagogické působení na středních a vysokých uměleckých (kromě AVU také na FAMU a na Střední uměleckoprůmyslové škole na Žižkově) a posléze i na uměnovědných školách (1969–1985 na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a po jmenování profesorem dějin umění 1993 i na pražské Univerzitě Karlově), stejně jako jeho intenzivní práce na poli výtvarné kritiky a publicistiky i autorství mnoha knižních publikací, které zdaleka nebyly určeny jen odborné veřejnosti. K tomu je nutno ještě připočítat Dvořákovu potřebu být nejen nestranným pozorovatelem, ale především aktivním účastníkem soudobého výtvarného dění, což prokázal již v roce 1956 svým podstatným podílem na formování a teoretickém zakotvení skupiny „Máj“, první z tvůrčích formací, které pomáhaly – v mezích tehdejších možností – bojovat s rigiditou a dogmatismem tehdejšího oficiálního umění. A konečně jeho dosavadní, dlouhý „život s uměním“ provázal a výrazně poznamenal, a dosud poznamenává, rovněž mimořádně intenzivní přátelský styk s celou plejádou výtvarníků odlišných generací počínaje Emilem Fillou, Janem Zrzavým a Františkem Tichým přes Kamila Lhotáka a Zdeňka Sklenáře až po Richarda Fremunda, Roberta Piesena, Otu Janečka, Adolfa Borna, Jiřího Anderleho či Kristiana Kodeta a Zdeňka Hajného, jímž si mj. neustále utvrzoval i svůj vztah k modernímu umění. Mnoha z nich věnoval monografické zpracování či studii, případně úvodní text v katalogu, kritickou reflexi nebo alespoň přátelskou vzpomínku, nezřídka ukazující umělce tak, „jak je neznáme“. Podobně jako jeho velkému vzoru V. V. Štechovi však ani Františku Dvořákovi, v současné době bezpochyby mediálně nejznámějšímu českému historikovi umění, tuto popularitu nezajistily jeho četné monografie, v nichž mj. věnoval pozornost Rembrandtovi (1957), Janu Kupeckému (1955, 1956), Antonínu Chittussimu (1954), Janu Zrzavému (1965), Františku Tichému (1959, 1961, 1965), Kamilu Lhotákovi (1985), kresbám Hanse Holbeina (1958, 1976) a Henryho Mattise (1962, 1973), či obětavá, více než dvacetiletá činnost výtvarného referenta no-

Kolokvium o Karlu Škrétovi v Anežském klášteře v Praze, Jana Zapletalová a Vít Vlnas

tivizovaly dosavadní Škrétovy biografické údaje. Následující příspěvek Ladislava Daniela (Karel Škréta, benátský tenebrist a baroko v Čechách) se zabýval širšími souvislostmi mezi italskou a českou malbou druhé poloviny 17. století, především v oblasti vyjadřovacího modu. Referáty dalšího bloku byly věnovány Škrétovým předchůdcům v umění první poloviny 17. století. Alena Volrábová (Mladá léta Václava Hollara: Nové poznatky o Hollarově působení před odchodem z Prahy a v Německu) přednesla mj. nové náměty pro bádání v Hollarově rané tvorbě s poukazem na vliv dalších grafiků, Vít Mazač (Nástěnné malby v pražských svatyních z doby Škrétova mládí) upozornil na souvislosti mezi některými malbami jako možnými Škrétovými inspiračními zdroji. Pavel Panoch (Nad malířským dílem Jana Jiřího Heringa 1587–1684) se ve svém vystoupení zabýval tvorbou jednoho z předních malířů první poloviny 17. století v Čechách a několika malbami, především s ignaciánskou tematikou, jež přiřadil mezi Heringovy práce. Další referující Štěpán Vácha svým objemným referátem (Antonín Stevens ze Steinfelsu: nové poznatky k jeho původu, životě a tvorbě) zpřesnil vztahy rodu Stevensů, upozornil tak nepřímou rovněž na možnou spojitost Antonína Stevense se zakázkou pražských augustiniánů u P. P. Rubense a v neposlední řadě otevřel diskuzi k autorství malby na hlavním oltáři kostela Panny Marie Sněžné. Příspěvek Dalibora Lešovského (Svatý Václav dává kácat pohanské modly – ikonografická interpretace a kompoziční vlivy obrazu) poukázal na italské vlivy v kompozici Škrétova obrazu, Anna Rollová (Signum crucis. Škrétova kresba Umučení svatého Vavřince z pražské Národní galerie) upozornila na možný výklad jedné ze Škrétových kreseb. Jan Royt (Poznámky k mariánské ikonografii a k ikonografii Krista ukřižovaného v díle Karla Škréty) promluvil o námětech, jež se v různých variantách objevují v celé Škrétově tvorbě a zdůraznil jejich starší mariologické a eucharistické ikonografické zdroje. Byť byl příspěvek Petry Oulíkové (Poznámka k Pašijovému cyklu Karla Škréty) nazván poznámkou, přinesl v roz-

sahu celého kolokvia mimořádně cenná nová zjištění k dataci, donaci a objasnění okolností vzniku tohoto Škrétova jistě nejpozoruhodnějšího malířského souboru. Převážně v době druhé poloviny 17. století vznikla rovněž díla skladatelů, mistrovsky interpretovaná na večerním koncertě souboru Hipocondria ensemble. Lze jen litovat, že účast na tomto (nejen) hudebním občerstvení neměla v řadách účastníků kolokvia širší odezvu.

Druhý den kolokvia byl převážně věnován historicko-společenským aspektům škrétovské doby. Historik Zdeněk Hojda (Švédové před Prahou a Karel Škréta) představil důležité momenty Prahy roku 1648 a jejich dozvuk ve Škrétově tvorbě, včetně jeho patriotismu. Z dosud neznámých a nepublikovaných pramenů čerpala Radka Tibitzanzlová (Karel Škréta – měšťan Starého Města pražského), z nichž pak v poutavém a obsažném příspěvku referovala o rodových, majetkových a konfesních poměrech rodiny Škrétů. Navazující referát Tomáše Sekyry (Karel Škréta a jeho zákazníci) na několika konkrétních příkladech poukázal na Škrétovo mimořádné postavení v pražském uměleckém prostředí, a to včetně cenových relací jeho obrazů. O jedné Škrétově zahraniční zakázce a jeho objednateli informoval Jakub Pátek (Guidobald Thun, Karel Škréta a objednávková obrazů pro salcburský dóm), Jan Kilián (Škrétovy mělnické vinice) obsáhle analyzoval umělcovy rodinné i umělecké vazby na Mělník. Miroslav Kindl (Jan de Herdt – Skupinový portrét rodiny císařského zlatníka Franze Wilhelma De Harde of Antoff) obsažně seznámil se životními osudy a tvorbou jednoho z dosud málo známých vakantních malířů, současně hledal paralely de Herdtova vídeňského skupinového portrétu se Škrétovým skupinovým portrétem Dionysia Miseroniho. Zajímavý příspěvek Lenky Vaňkové (Móda v době Karla Škréty) mimořádně poutavě vtáhl přítomné do problematiky odívání 17. století s důrazem na detaily jak v oblasti oděvů, tak i úpravy účesů jako jednoho z pomocných zdrojů při dataci malířských děl. Petra Mašitová si ve své sondě (Existovalo šlechtické sběratelství v Horním Slezsku v 17. století) položila otázku, na niž odpověď je složitá především s ohledem na dosavadní absenci kvalitních archivních i dokumentačních zdrojů. Díky důkladné analýze a průzkumu jednoho z obrazů mohly Lenka Stolárová a Marcela Vondráčková (Muž beze jména. Nové poznatky ke škrétové Podobizně tzv. Brambergera z Bramberku) přesněji určit dosud chybně tradovanou identifikaci portretovaného. Květa Křížová (Osudy jedné škrétovské podobizny) poukázala na často nadměru složitě osudy uměleckých děl ve druhé polovině 20. století, a to na příkladu Škrétovy Podobizny

vin Lidová demokracie, ale vlastně až vystupování v cyklech České televize, v nichž diváci (a následně i čtenáři) provázel po Karlově mostě, po Královské cestě či po Pražském hradě a jeho okolí. O mnohostrannosti jubilantových do dnes neochabujících aktivit svědčí i dlouhodobé působení ve Spolku českých bibliofilů, na jehož činnosti se v letech 1977 až 1996 výrazně podílel jako předseda, angažmá v obnovených výtvarnických spolcích SČUG Hollar a SVU Mánes, v teoretické sekci Unie výtvarných umělců nebo v Masarykově akademii umění a konečně i jeho sběratelský zájem obrácený mj. ke korespondenci a dalším dokumentům vztahujícím se k významným uměleckým osobnostem.

Do dalších let proto přejme jubilantovi, aby si co nejdéle uchoval své příznačné zaujetí životem a uměním, které dosud ve všech svých aktivitách prokazoval.

MARIE ANNA KOTRBOVÁ

Milena Bartlová

Úctyhodného životního jubilea 85 let se 13. února dožila Marie Anna Kotrbová, představitelka poválečné generace žáků Semináře dějin umění brněnské univerzity. Studovala zde u Alberta Kutala a Václava Ríchtra. Její celoživotní zájem o umění středověku posilovalo jednak hluboké zakotvení v římsko-katolické církvi, jednak silný vliv rodiny: u sestry historika umění Viktora Kotrby i slavných restaurátorů Heřmana a Františka si stěží představit jiné zaměření. Rodina a bratři jsou pro Marianu, jak jí bližní vždy říkají, trvalým a pevným zázemím, a to nejen v bezprostředním smyslu, ale i jako závazek hodnotám rodinné tradice. Sama si zvolila úděl ženy, která svou vlastní rodinu nezaložila. V rámci své profese zastávala místa, která vyžadovala „typicky ženskou“ službu dějinám umění v tom nejlepší smyslu. Do roku 1966 pracovala v různých institucích památkové péče, poté byla po dvacet let kurátorkou starého českého sochařství Národní galerie v Praze. I když sama mnoho vlastních textů nepublikovala, její obdivuhodná orientace v památkovém fondu, zejména na Moravě, vytvářela příkladnou základnu pro praxi historičky umění. Rukopis její nikdy nepublikované disertace o pozdně gotickém sochařství zůstal pro několik generací brněnských i pražských studentů a kolegů bezmála základní příručkou. V uzavřené situaci komunistického Československa měly její rodinné vztahy k Německu a bezpečná znalost jazyka symbolickou cenu, otevírající alespoň průhledy do zahraničí; Mariana sama se o to přičiňovala výtečnými překlady odborné literatury. V letech odpočinku se profesního dění nechce účastnit – ví dobře, že život není jenom samá práce. Snad právě proto zůstává nezapomenutelně energickou a osobitou ženou.

JAROMÍR ZEMINA – HISTORIK UMĚNÍ, BÁSNÍK, PROZAIK, FOTOGRAF, PEDAGOG

Milena Slavická

Jaromír Zemina patří k nejvýznamnějším českým historikům moderního umění. Jeho muzeální, kurátorská, interpretační, kritická a pedagogická činnost se vždy vyznačovala a vyznačuje erudovaností, invencí a názorem. Zabývá se zejména českým uměním druhé poloviny 20. století, avšak předmětem jeho odborného zájmu je moderní umění obecně, české i světové.

Zeminova kurátorská a interpretační práce je zaměřena především na jeho současníky. Patří k těm historikům umění, kteří své poznatky a zkušenosti získávají „v terénu“. Dlouhodobě a s osobním zaujetím sleduje tvorbu umělců, kteří ho zajímají. Vždy navštěvoval po léta jejich ateliéry, s mnohými uzavíral přátelství, znal nejen jejich tvorbu, ale i jejich životní osudy. Jmenujme alespoň některé: Čestmír Kafka, Stanislav Kolíbal, Bohdan Lacina, Alena Kučerová, Zdeněk Palcr, Petr Pavlík, Stanislav Podhrázký, Oldřich Smutný, Václav Stratil, Jan Svoboda, Jiří Šalamoun a mnoho dalších. Celoživotní, vzájemně obohacující vztah pak měl s Václavem Boštíkem, Vladimírem a Věrou Janouškovými, s Adrienou Šimotovou a zejména s Jiřím Johnem. Věnoval se však také umělcům starších generací, k nimž patří například Jan Zrzavý, Jindřich Průcha, Emil Filla, Otto Gutfreund, František

Foltýn, Alén Diviš, Kamil Lhoták, Andrej Nemeš, Zdenek Rykr, Ladislav Zív, některé pro umělecký svět přímo objevil.

Jaromír Zemina vychází vždy z vlastních zážitků a zkušeností. Odmítá tzv. „objektivní vědecký výklad“. V jeho studiích je přítomný hlas autora hodnotící dílo na základě osobního vztahu. Interpretace se tím stává nejen bohatší a čtivější, ale paradoxně i objektivnější. Dochází totiž ke stejnému procesu jako v umělecké tvorbě, kde „pravdivost“, a tedy i objektivita, vzniká v důsledku intenzity a opravdovosti výpovědi. Zemina je invenční nejen v oblasti interpretace, ale i v jejím literárním zpracování. Odkazuje tak zpět k Baudelairovi či Zollovi, skvělým básníkům a prozaikům, kteří spojili svůj literární talent s profesionální výtvarnou kritikou a tak přispěli k proslavení francouzského umění. Totéž lze říci o Zeminovi v rámci českého umění.

Další specifikou jeho umělecko-historické práce je „láska k outsiderům“. Ale není to jen zvědavost historika, touha obohatit české kulturní dědictví či učinit spravedlnosti za dost, jež ho vede k objevování neznámých či málo známých jmen, ale i přesvědčení, že české umění formují zásadním způsobem právě solitéři. Samotný fenomén outsiderství považuje Zemina za podstatný a možná i osudový rys českého výtvarného umění. Jeho zásluhy na tomto poli jsou velké: Jiří Toman, Zdenek Rykr, Jan Svoboda, Robert Hliněnský a především Alén Diviš. Je také třeba připomenout, že se zasadil i o uspořádání první pražské výstavy Bohuslava Reynka.

Jaromír Zemina se narodil se 30. 4. 1930 v Přední Ždírnici v rodině s bohatou uměleckou tradicí (otec Otakar byl malíř a hudebník, bratranec byl sochař Vladimír Janoušek). Vystudoval na Masarykově univerzitě v Brně na Filozofické fakultě obory dějiny umění a klasickou archeologii. Po ukončení studia se na krátkou dobu stal asistentem semináře, z politických důvodů však musel brzy místo opustit a nastoupit dvouletou vojenskou službu, po návratu pracoval ve Vlastivědném muzeu v Tišnově. Byl spoluzakladatelem skupiny Brno 57. Na základě konkurzu byl v roce 1959 přijat do Ústavu teorie a dějin umění ČSAV v Praze, odkud přešel v roce 1961 spolu s nově jmenovaným ředitelem Janem Kroftou do Národní galerie v Praze a po několika letech se stal vedoucím sbírky českého moderního umění (1965–1970). V roce 1964 se stal členem skupiny UB 12. V šedesátých letech připravil celou řadu objevených výstav (v Národní galerii i mimo ni). Jmenujme alespoň: Jan Zrzavý, 1963; Jakub Bauernfreund a Andrej Nemeš, 1963; František Foltýn, 1965; Václav Boštík, 1967; Vladimír Janoušek, 1967 a mnoho dalších; dále kolektivní výstavy: Písek 65; Artchemo 68 a 69 v Pardubicích; Mezinárodní malířské sympozium v Roudnici nad Labem a jiné.

Byl kurátorem zahraniční výstavy Paris-Prague pro pařížské Musée national d'art moderne v roce 1966, která byla vůbec první velkou přehlídkou českého kubismu; dále kurátoroval výstavu 36 artisti cecoslovacchi v Turíně v roce 1967; výstavu Cubist art from Czechoslovakia, Londýn, 1967; Le cubisme a Prague, Brusel, 1967, Rotterdam 1968; byl komisařem retrospektivní výstavy Josefa Šímy v Praze a v Paříži v Musée national d'art moderne (koncepte výstavy František Šmejkal) v roce 1968.

Akvizicemi dotvářel sbírku poválečného českého umění, zejména šedesátých let (mimo jiné získal pro Národní galerii významná díla Josefa Šímy, Václava Boštíka, Jiřího Johna, Jiřího Koláře, Zbyňka Sekala, Roberta Piesena, Adrieny Šimotové, Jiřího Johna a mnoha dalších), má zásluhy i o sbírky zahraničního umění šedesátých let, zejména polského a jugoslávského. Spolu s Ryszardem Stanislawským vytvořil unikátní sbírku českého moderního umění v Muzeu Sztuki v Lodži.

V roce 1970 jej ředitel Jiří Kotalík odvolal z funkce a přeřadil na Zbraslav jako vedoucího depozitáře. Zde se pro mladé umělce a mladé absolventy dějin umění naskytla možnost vidět „uschované“ umění šedesátých let a navíc se jim dostávalo z jeho úst náležitého poučení. Stal se tak jednou z vůdčích osobností české neoficiální scény. Realizoval výstavy spřízněným umělcům (některá jména byla uvedena), kteří se v době normalizace dostali na listinu nežádoucích. Výstavy uskutečňoval mimo Prahu, například v Brně a různých regionálních galeriích, v Nové Pace, Hořicích, Galerii 55 v Kladně, ve foyer divadla v Českém Těšíně, Galerii Benedikta Rejta, v Letohrádku Ostrov nad Ohří a dalších místech. Jejich prosazení bylo obtížné a téměř vždy byly spojeny s rizikem jak pro pořadatele, tak pro kurátora a umělce. Vzpomeňme alespoň výstavu Adrieny Šimotové v bývalém františkánském klášteře v Hostinném v roce 1988. Zemina také přispíval do neoficiálních sborníků a některé pomáhal redigovat. Opět pro připomínku: sborník Vladimír Janoušek 79 a Sborník k nedožitým pětadesátinám Vladimíra Janouška.

Ferdinanda Bedřicha z Fürstenbergu. Závěrečný referát Víta Vlnase (Karel Škréta v české literatuře 19. století) s nahlédem a s vtipem referujícímu vlastním ukázal na Škrétovu roli ve formujícím se národnostním uvědomění. Kolokvium nově objevenými konkrétními fakty a svými metodologickými přístupy otevřelo v širokém uměnovědném, kulturním a historickém kontextu diskuzi ke Škrétově době a dílu. Setkání zvýraznilo nové poznatky ve studiu umělcových italských východisek a mnohé další aspekty jeho doby. S mírou nadsázkou by se snad dalo říci, že pronikly další nové jasné paprsky do „českého barokního temna“, kam již dříve začaly v hojných svazcích proudit před dešeti lety v rámci projektu Sláva barokní Čechie. Organizátorům tohoto setkání a dalších připravovaných škrétovských akcí lze popřát úspěšné pokračování projektu, v němž avizují, že chtějí podat nový komplexní obraz historického a duchovního vývoje českých zemí v historické éře, jejíž výzkum byl v minulosti zvláště těžce ovlivňován ideologickými stereotypy.

Libor Šturc

VARIA

O galerii tentokrát z galerie

Poslední dobou se stalo nedobrym zvykem, že tvář (neboli módně řečeno „image“) Národní galerie v Praze se posuzuje podle činnosti či nečinnosti Sbírkou moderního a současného umění ve Veletřním paláci. Ano, do jisté míry tomu tak skutečně je. Nemíníme zde sepisovat apologetiku Národní galerie v Praze, v odborných kruzích by však neškodilo připomenout, že při mediální bouři zcela zanikla celá řada aktivit, kterým se galerie dlouhodobě a cíleně věnuje. Zůstaneme u toho, co samy dobře známe, tedy u Sbírkou starého umění. Proti vyřčeným výtkám, že galerie by měla konečně obnovit vědeckou, archivní a vydavatelskou činnost lze namítnout:

Sbírka Starého umění (obdobně jako i další sbírky NG, např. Sbírka umění 19. století) své výstavy doprovází výpravnými katalogy, jež zpravidla vycházejí dvojjazyčně. Objevují se vždy k datu zahájení, což, přízně si, není jev zdaleka samozřejmý. V poslední době se velmi zlepšila grafická úroveň publikací, mnohé proto bodují i v soutěži o nejkrásnější knihu roku. Estetické provedení knih pochopitelně potěší, nicméně důležitější bezesporu je skutečnost, že mnohé katalogy starého umění jsou jako vědecké publikace recenzovány jak v domácích odborných časopisech (Umění), tak v zavedených zahraničních prostředcích (Kunstchronik, Sehenpunkte).

Dlouholetým, pozitivně se vyvíjejícím projektem je vydávání řady soupisových

katalogů sbírky starého evropského umění. Katalogy, které vycházejí anglicky, se s významnou podporou nejruznějších grantů (většinou prostřednictvím Grantové agentury ČR) objevují od roku 1999. V NG vyšly svazky týkající se nizozemského malířství 15. a 16. století (1999), vlámské malby 17.–18. století (2000), německého a rakouského malířství 14.–16. století (2007) a italské malby 14.–16. století (2008), v současné době se dokončuje rozsáhlý svazek věnovaný holandskému malířství 17. a 18. století (vyjde 2011). Jednotlivé díly se těšily a těší velmi dobré odezvě, podle reakce domácích a zahraničních kolegů je vidět, že edice slouží jako vzor pro ostatní instituce a sbírky, neboť mnohá (i zahraniční) muzea takto zpracované fondy doposud nemají. V souvislosti s touto řadou lze doplnit, že svoji edici Umění v archivu má i Archiv NG. Nakladatelství Národní galerie (jež např. loni vydalo 28 titulů) také zajišťuje dnes již pravidelné vydávání časopisu Bulletin of the National Gallery in Prague s předem lektorovanými příspěvky ve dvou jazycích.

Dalším „evegreenem“ kritik Národní galerie je absence větších výstavních projektů s velkým počtem zahraničních zápujček. Zde si jistě všichni přejeme, aby se v tomto ohledu situace zlepšila. V současné době však přípravy větších výstav vážnou především z ekonomických důvodů – náklady jedné zcela standardní výpujčky ze zahraničí se pohybují minimálně kolem 300 tisíc korun. Zápujčitelé však z nejruznějších, oprávněných důvodů mnohdy vyžadují zvláštní zabezpečení svých sbírkových předmětů – např. jejich transport v ohnivzdorných bednách – náklady na jednu takovou „bedýnku“ se např. v roce 2006 pohybovaly kolem 700 tisíc korun. Běžný počet středně velké výstavy s několika zápujčkami z ciziny se pohybuje kolem 5–6 milionů korun. Náklady na pouhé dvě specializované přepravní bedny (1,4 milionu korun) by pak pohltily přibližně čtvrtinu rozpočtu celé akce (v uvedeném případě nakonec dotyčné muzeum ohledně ohnivzdorných přepravek přistoupilo na kompromis). Pro cenovou relaci lze uvést, že v roce 2007 sbírka zakoupila pro stálou expozici Reinerovu skicu Kongregace řádu sv. Augustina za přibližně 805 tisíc korun. Pisatelé kritik vznášejí nepochybně řadu podnětných připomínek, jak by se to či ono mohlo udělat lépe. Je ku prospěchu věci, pokud se o takových věcech mluví se znalostí faktů, i když představy a praxe se někdy opravdu rozcházejí. Neboť chod Národní galerie je mnohdy jiný než naše přání, i on je totiž v daných podmínkách pouze „uměním možného“. Nevzdáváme to, záleží nám na dobrém výsledku. Ale konec konců fungování státní galerie odráží dění ve státě a i naše úsilí a zájmy lze realizovat jen v určitých mantinelech.

Olga Kotková – Hana Seifertová

Zcela samostatnou kapitolou byly výstavy v Ústavu makromolekulární chemie na Petřinách. Dlouhou chodbu ve výzkumném ústavu proměnil Zemina v jakési pražskou (miniaturní) kunsthalle, kde probíhal „regulérní“ výstavní program, který ma-poval české umění napříč všemi generacemi a zájmovými skupinami. Zemina se snažil prezentovat co možná nejvíce „nenormalizovaných umělců“. Snad některá jména: Boštík, Dlouhý, Vladimír Janoušek, Judl, Čestmír i Ivan Kafka, Knížák, Malich, Mrázek, Nepraš, Pivovarov, Stratil, Seifert, Šimotová, Veselý, Zoubek... Vernisáže byly spojené se zasvěceným výkladem, takže „petřinská kuthalle“ plnila i funkci „přednáškového centra“.

V roce 1983 se Jaromír Zemina vrátil ze zbraslavského vyhnanství. Byl jmenován vedoucím sbírek zahraničního umění 19. a 20. století. Výstavy českého umění v rámci Národní galerie však připravovat nemohl až do roku 1990.

V roce 1992 z Národní galerie odchází. Od této doby se jako kurátor na volné noze, zbaven úřednických povinností, věnuje výstavám a průvodním textům snad ještě intenzivněji než kdykoli před tím. Připomeňme alespoň některé z výstav: Otakar Slavík v Městské knihovně v roce 1991; celoživotní dílo Jiřího Johna v Jíz-dárně pražského hradu v roce 1992; Václav Boštík v Roudnici nad Labem a v roce 1993 v Litoměřicích; retrospektivní výstav Jiřího Johna v Mánesu v roce 2004; výstavy Adrieny Šimotové – Setkání na Staroměstské radnici v roce 1990; Svěcení reality v Plzni, 1991; O blízkém a vzdáleném v pražském Mánesu 1994; Ladislav Zív v Českém muzeu výtvarných umění 1999, Petr Pavlík v Martině, 2005; Emil Filla sochař, Litoměřice, 2002; Jindřich Prucha v Národní galerii, 2004; putovní výstava Aléna Diviše, 2009; Otto Gutfreund v muzeu ve Dvoře Královém, 2009 a mnoho dalších.

Ze zahraničních aktivit je nutné uvést výstavu Europa-Europa v Bonnu, kterou připravoval jako spolu kurátor roce 1994. Tato výstava vůbec poprvé souborně představila světové veřejnosti umělecký potenciál zemí bývalého socialistického bloku a byla prohlášena výstavou roku.

Od roku 1990 začíná psát do nově vzniklých časopisů, spolupracuje s Revolver Revue, Literárními novinami, Respektem, Výtvarným uměním, Ateliérem a dalšími periodiky. Jeho zasvěcené studie, psané svěžím jazykem, mají dopad na širokou veřejnost, stejně jako jeho vystoupení v rozhlasových pořadech. Pokračuje také ve své pedagogické činnosti na divadelní fakultě v Praze.

I v knižních publikacích je Jaromír Zemina invenčním a originálním autorem. Nikdy se nejedná o klasické monografie, ale o nové formy uměleckohistorické práce, o kombinace esejistiky se studií, o propojení uměleckoteoretického a filozofického textu. Svět Jana Zrzavého (SNKLU 1963), Alén Diviš (soukromý tisk, 1986), Jindřich Prucha v dopisech a vzpomínkách (Odeon 1988, příprava dokumentů a úvodní studie), Jiří John: deset úvah o umění, o přírodě, o životě a umírání (Odeon 1988, doplněné vydání 1992), Adriana Šimotová: Hostinné (soukromý tisk, 1988), Emil Filla (Obelisk 1970), Jan Svoboda (Odeon 1991), Vladimír Janoušek: Proč to dělám právě tak (Portál 1995), Jaromír Zemina a Oldřich Smutný, Osmé ohlédnutí (Kovalam 1996), Petr Pavlík: poutnice (Gallery 2000), Věra Janoušková: Já to dělám takhle (Torst 2001).

Vlastní kapitolou je Zeminova prozaická a básnická tvorba. Jeho první autorská kniha Cézannův ateliér: pokus o podobiznu stárnoucího mistra vychází v roce 1995 (Kovalam). Jedná o zcela nový literární útvar spojující poetický text, fotografie a zasvěcenou interpretaci Cézannovy osobnosti a díla. V roce 1998 vyšla neméně originální publikace Velásquez: esej o vznešenosti malby (Kovalam).

V roce 2000 se Zemina představil jako umělec knihou Jiné texty (Torst). Jedná se již o čistě prozaické a básnické dílo, v němž je však patrná jedinečná vizuální vnímavost, prozrazující nejen historika umění, ale především výtvarný talent, který měl od dětství. V roce 2001 vychází Onufrius: Těkávé putování za jednou českou tradicí (Triáda). Zemina v této knize odhaluje ještě jednu charakteristickou stránku své osobnosti – představuje se jako poutník máchovského ražení. Kniha vypráví o krajině Matyáše Bernarda Brauna a Václava Levého. Vyprávění je opět provázeno autorovými fotografiemi. Próza Z cest a cestiček (Torst 2004) vypovídá naopak o putování po cizích krajích. Jako zatím poslední vyšla Lennonova zeď (Gallery 2009).

Jsou zde ještě další stránky Zeminovy osobnosti (například jeho hudební ználectví), ale o jedné je nutné hovořit. Je jedním z posledních „zapadlých vlastenců“. Zároveň je však svým rozhledem a jazykovými znalostmi vzdělavcem evropského formátu. Dokonale zná krajinu Čech a Moravy, zná ji jako poutník, má k ní milostný vztah. Stejně je tomu s českým uměním, nikoli pouze výtvarným – nejenom je zná, ale skutečně miluje. Možná tento jeho povahový rys způsobil, že sám nezatoužil (a také k tomu nebyl nikdy vyzván) po akademické kariéře či

vysokých funkcích v kultuře, ačkoli jeho schopnosti a práce by tomu vrchovatě odpovídaly. Je to zjištění nikoli hořké, ale naopak radostné. Protože díky tomu se Jaromír Zemina nestal profesorem umění, ale básníkem umění.

JUBILANT JAN KŘÍŽ

Mahulena Nešlehová

Zdravici k životnímu výročí kolegovi, který v polovině června oslaví významné životní výročí, píše s velkou radostí. S PhDr. Janem Křížem (*15. 6. 1935 v Praze) se známe dlouho, zabýval se tvorbou mého muže a vážím si jeho soudů. Svou aktivitou stále potvrzuje, že patří mezi naše nejvýznamnější historiky a kritiky moderního světového a domácího umění. Soustředěně se jím zabývá od sklonku padesátých let, kdy ukončil studium dějin umění a historie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (1953–1958), kde jeho profesory byli Jaromír Neumann a Vojtěch Volavka. Absolvoval diplomovou práci na téma Norbert Grund – příspěvek k problematice klasicizujícího závěru jeho tvorby v letech 1760–1767.

Široký záběr badatelského zájmu a znalost historie v konfrontaci se znalostmi a poznáváním aktuální avantgardní tvorby, vytvářely pevnou bázi, o níž se mohl směle opřít. Středem jeho zaměření se záhy staly imaginativně a expresivně zaměřené abstraktní a figurální projevy, groteska a fotografie. V odborné činnosti jej vedl a dosud vede bystrý a pronikavý úsudek, jímž je nadán, a který podněcuje a vyvažuje soustředěnost jeho badatelské a teoreticko-kritické činnosti. Od počátku stál na straně progresivní a nekonformní tvorby a nekonformních umělců, hájil morální kredit a odpovědnost uměleckého projevu, a to s vědomím rizika, jež tento postoj v předchozím režimu obnášel. K úspěšnému období patřila v tomto ohledu šedesátá léta. Aktivně se podílel na uměleckém dění a připravil řadu důležitých a objevených výstav. Bezesporu k nim patřily prezentace mladého českého umění v Paříži, výstavy Šmidrové, Výstava D, na níž se spolupodílel, nebo koncepčně pronikavé přehlídky Jeden okruh volby a Věcné dialogy; nemluvě o postu zastupujícího komisaře české a slovenské účasti na Bienále mladých v Paříži v roce 1969 a získání půlročního stipendia Fordovy nadace do USA (1969).

Svůj postoj a uměnovědné zaměření nezměnil ani poté, kdy byl na počátku roku 1973 donucen odejít z někdejšího Ústavu teorie a dějin umění ČSAV, kde působil od roku 1962 (rehabilitován 1990). Pracoval pak v různých institucích, zčásti se živil i jako fotograf (1972–1984). Teprve na počátku osmdesátých let získal odpovídající místo v Národní galerii, kde vykonával funkci vedoucího oddělení zahraničního umění 19. a 20. století, odkud pak přešel (1992) do Českého muzea výtvarných umění a tam působil do loňského roku.

Své znalosti a zkušenosti zúročuje Jan Kříž s nebyvalou intenzitou. Připravil bezpočet výstav umělcům, jejichž tvorbou se zabýval a zabývá (F. Kupka, J. Istler, E. Medková, E. Švankmajerová a J. Švankmajer, K. Pauzer, P. Nešleha, E. Ovčáček, A. Lamr, M. Rittstein, K. Nepraš, B. Dlouhý, Z. Sekal, J. Vožniak, Z. Beran, J. Nepasický aj.), publikuje a od roku 2001 přednáší dějiny umění na AVU v Praze. Výsledky jeho odborné práce jsou nepominutelné. Z početné řady proslovů, katalogů, časopiseckých studií publikovaných v domácích a zahraničních periodikách, připomeňme alespoň některé knižní publikace: E. Medková (1965), P. N. Filonov (1966), Šmidrové (1970 – staženo z prodeje), M. Hák (1981), J. Duffet (1992), M. Rittstein (1993), A. Lamr (1993), K. Kuklík (1997), E. Ovčáček (1999).

Nezbývá než k jeho jubileu připojit přání, aby běžné životní starosti nedosáhly na tvůrčí invenci a pracovní elán, jimiž je obdařen.

VŠECHNO NEJLEPŠÍ, ŠÉFE!

Zdravice pro Ludvíka Hlaváčka

Zuzana Štefková

„Musíš tam napsat, že vypadá na padesát,“ prohlásila Tamara Moyzes, když se dozvěděla, že mám za úkol napsat oslavný text k sedmdesátinám Ludvíka Hlaváčka. Je pravda, že mě samotnou to jubileum zaskočilo a následně zcela zdr-

Usnesení RIHA k autorskému právu

Závěr z jednání valného shromáždění RIHA v Římě, dne 8. listopadu 2008.

1. Prohlášení

„Cílem autorského práva (copyrightu) je chránit práva autorství a současně zajišťovat šíření znalostí. Vztahuje se na formu vyjádření myšlenek, avšak nikoli na myšlenky, informace či vyjádřené koncepty. [...] Nadměrná ochrana zájmů stávajících držitelů práv by mohla vést k brzdění či dokonce k potlačování dalšího rozvoje původního materiálu.“

British Academy, Autorské právo a výzkum v humanitních a společenských vědách, 2006.

RIHA – Mezinárodní asociace výzkumných ústavů dějin umění se domnívá, že jedním z důsledků nedávného vývoje v oblasti technologií, zákonodárství a praxe je i skutečnost, že osvobození od copyrightu, která byla stanovena za účelem podpory a propagace rozvoje tvůrčí a badatelské práce, nejsou uplatňována tak, aby mohlo být dosaženo zamýšleného efektu. RIHA je pevně přesvědčena, že ani autorské právo, ani licenční pravidla by neměla brzdit rozvoj a šíření původního vědeckého výzkumu, a to bez ohledu na způsob publikování či dalšího šíření.

RIHA vyzývá držitele autorského práva a další zúčastněné subjekty včetně nakladatelů, galerií, muzeí a sběratelských společností, aby v případě nakládání s vědeckým výzkumem:

- podpořili definici vědeckého výzkumu, jak je uvedeno v části 2 tohoto dokumentu,
- uplatnili stávající osvobození od autorského práva v souladu s jejich původním účelem,
- zdrželi se zamítání či nárokování nadbytečných svolení nebo udělování svolení za přehnaných podmínek.

RIHA vyzývá sběratelské instituce a výhradní držitele autorského práva, aby si v případě zpoplatňování použití a reprodukce obrazů ve vědeckých publikacích účtovali pouze mezní náklady, které instituci vyvstávají v souvislosti s vytvořením reprodukce či s jejím doručením badateli, a to namísto účtování nákladů spojených s vytvářením a udržováním obrazové sbírky či provize za účelem zisku plynoucího z dané transakce.

2. Definice výzkumu

RIHA navrhuje za účelem obecné srozumitelnosti následující definice výzkumu:* Vědecký výzkum je druhem nekomerčního výzkumu, jehož hlavním cílem je veřejný prospěch spíše než soukromý zisk a/nebo návratnost nákladů spojených s výzkumem. Vědecký výzkum může zahrnovat jak základní materiálové rešerše, tak následující kroky včetně analýzy a publikování výzkumu. Prezentace výsledků takového výzkumu bude adre-

sátům poskytnuta zdarma nebo zpoplatněna částkou odpovídající krytí přijatelných nákladů spojených s produkcí a distribucí a zahrnující v sobě i přiměřený zisk komerčního nakladatele.

Komerční výzkum je výzkum, jehož základním úkolem je zisk spíše než veřejný prospěch. Komerční výzkum běžně zahrnuje takový poplatek nárokováný vůči adresátovi, který pokrývá jak náklady spojené s výzkumem, tak jeho šířením, a zahrnuje i obchodní přírůstek.

3. Doporučení

RIHA vybízí majitele autorského práva a ostatní zúčastněné subjekty, aby respektovali následující doporučení Britské akademie /tj. Britské národní akademie humanitních a společenských věd/ (parafrázováno):

Doporučení č. 1: Autorské právo musí poskytovat přiměřeně široká a v praxi platná osvobození jednak směrem k výzkumu a soukromému studiu, a dále v souvislosti s jeho analýzou a recenzováním.

Doporučení č. 2: V souvislosti s výjimkou udělenou výzkumu a soukromému studiu v zákonu o autorském právu (Copyright Act) z roku 1988:

a) „Výzkum“ by neměl být ztotožňován se „soukromým studiem“ a měl by zahrnovat nejen počáteční fáze akademického projektu, ale také následující analýzu a publikování.

b) Výzkum by měl být považován za nekomerční, pakliže je s materiálem, na nějž se vztahuje autorské právo, nakládáno v souladu s pravidly a dále pokud jakékoli poplatky směřované vůči příjemci pokrývají výhradně produkci a distribuci (myšleno včetně přiměřeného zisku komerčního nakladatele).

c) Výzkum financovaný výzkumným ústavem nebo dobročinnou organizací je ze své povahy nekomerčním.

d) V případě komerčního výzkumu by měly být poplatky přiměřené a případné zneužívání by mělo být potlačováno.

* Definice výzkumů vycházejí ze zjištění a doporučení uvedených ve zprávě Britské akademie: Autorské právo a výzkum v humanitních a společenských vědách (Copyright and Research in the Humanities and Social Sciences, 2006) a dále z dodatku k této zprávě (Guidelines on Copyright and Academic Research). RIHA dále poznamenává, že publikace Joint Guidelines on Copyright and Academic Research, publikované v roce 2008 ve spolupráci Britské akademie a Asociací nakladatelů (Publishers Association) detailně objasňuje některé z problémů zmíněných ve zprávě z roku 2006. Všechny tři dokumenty jsou dostupné na adrese <http://www.britac.ac.uk/reports/copyright>.

Překlad Petra Trnková

tilo zjištění, jak je pro mě nesnadné skloubit standardní uměleckohistorické „chvály“ s osobním blahopřáním a učinit po všech stránkách zadost renesanční osobnosti oslavence. Po několika hodinách strávených bezradným civěním do obrazovky jsem dostala nápad a obrátila se na Ludvíkovy přátele, umělce i historiky umění, kteří s ním spolupracovali, a poprosila je o osobní vzpomínku, krátkou glosu či přání určené jubilantovi. Přes šibeniční termín někteří z nich zareagovali i něčím víc než jen pozdravy a blahopřáním, a tak v tom pění chvály nejsem sama.

Škála a rozsah působení Ludvíka Hlaváčka jsou totiž vskutku úctyhodné. Počátky jeho uměleckohistorické dráhy se vážou k barokní architektuře (diplomovou práci psal o Carlu Luragovi) a metodologii (v rámci svého působení v Ústavu dějin umění ČSAV se venoval postavě Vojtěcha Birnbauma), ale jeho profesním „osudem“ se stalo současné umění. K tomuto osudovému sblížení paradoxně došlo v době, kdy byl po podpisu Charty vyhozen ze zaměstnání a pracoval jako topič na nádraží Praha-Střed. Tehdy se začal zabývat současnou architekturou spojenou s libereckým SIAlem a osobností Miroslava Masáka, ale především tvorbou umělců Antonína Střížka, Tomáše Císařovského, Jiřího Kovandy nebo Františka Skály a dalších, kteří se sdružili ve skupině Tvrdohlavých. Do doby „rohlíkového socialismu“ mezi lety 1984–1989 spadá i jeho editorská činnost a příspěvky do samizdatového periodika Někdo něco. Během tohoto nelehkého období se formovaly Hlaváčkovy názory na umění, které měl později zúročit už jako ředitel Centra pro současné umění. Patrně i z této zkušenosti vychází jeho přesvědčení, že umění nelze vytrhnout z jeho sociálních souvislostí. V nucené izolaci přemýšlí o umění jako prostředku komunikace s veřejností. Tomu odpovídá i jeho bytostný zájem o public art, jakožto umění, které není „veřejné“ proto, že stojí někde na náměstí, ale díky tomu, že své diváky vtahuje do myšlenkového prostoru polis. Zkušenost občanského odporu proti amorálnímu režimu se odrazila i ve způsobu, jakým Ludvík Hlaváček chápe provázání politiky (ve smyslu „věci veřejné“) a umění. Umělecká angažovanost pro něj není vnějším sledováním praktických cílů, ale životním postojem, vztahem k patočkovskému „vnitřnímu přesvědčení“, zodpovědností vůči „morálce o sobě“. Díky této vnitřní síle si také zachoval smysl pro humor i v těžkých dobách. Jak si vzpomíná Gabriela Kotíková, její kamarád Jan, syn Ludvíka Hlaváčka, jí jako dítě říkal: „Můj táta je králem železnic!“

Po roce 1989 se Ludvík Hlaváček zapojil do budování české umělecké scény. Psal texty do časopisů Výtvarné umění, Kritická revue a dalších, působil v Ústavu dějin umění ČSAV, Středoevropské univerzitě před tím, než definitivně přesídlila do Budapešti, ale především začal systematicky podporovat současné umění a mladé umělce. Jako kurátor a ředitel (Sorosova) Centra pro současné umění pracuje už téměř dvacet let na tom, aby se o současném umění dozvěděli lidé, kteří normálně do galerií nechodí, a zároveň prostřednictvím Nadace pro současné umění zajišťuje finanční podporu projektům, jež by třeba jinak nikdy nespasly světlo světa. I potom, co se mecenášská činnost George Sorose přesunula do oblastí chudších a potřebnějších, se Ludvíkovi Hlaváčkovi podařilo udržet v provozu galerii Jelení, k níž v roce 2003 přibyl nejrozsáhlejší výstavní prostor pod širým nebem v českém prostředí – galerie Artwall, a v roce 2007 databáze českého současného umění Artist.

Jako kurátor se stal průkopníkem v oblasti umění nových médií (výstava Orbis Fictus), umění ve veřejném prostoru (stejnomená výstava) a politického umění (výstava Politik-Um na Pražském hradě). Právě v souvislosti s politickým uměním a uměním ve veřejném prostoru se po letech opět dostal do konfliktu s represivní a cenzorskou mocí a ani tentokrát neustoupil. Když zástupci Pražského hradu okleštili instalaci skupiny Pode Bal na motivy vyhnání sudetských Němců, Hlaváček se umělců zastal. Podle vzpomínek člena Pode Balu Petra Motyčky i kurátorky Katherine Kastner, mu i v tomto případě byla svoboda vyjádření přednější než dobré vztahy se zástupci moci.

Přes všechny tyto nezpochybnitelné zásluhy působil Ludvík Hlaváček vždy bez nároku na slávu. „Stál a dodnes stojí v centru dění, aniž by na sebe strhával pozornost,“ jak o něm napsala jedna z gratulantek Pavlína Morganová. „Když se řekne ‚Ludvík Hlaváček‘, vybaví se mi slova jako neokázalost, prostota a skromnost (v onom vznešeném ‚čapkovském‘ humanistickém smyslu) a samozřejmě morálka. Není náhodou, že jako první poznámku ve svém kurátorském vyznání v knize Médium kurátor Hlaváček píše: ‚Pojmu svoboda rozumí jinak Václav Klaus a jinak Fareed Zakaria. Ovšem oba ji chápou ve smyslu svobod občana. Na rozdíl od nich ji filozofové a částečně i umělci chápou v kontextu osobního rozhodování a volby životního postoje.“

Osobní integritu a povahu svého nadřízeného docenily i další zaměstnankyně CSU. „Vychází vždy svým spolupracovníkům vstříc, nechá je pracovat samostatně a rozvíjet jejich schopnosti. A ještě navíc má vždy dobrou náladu a nikdy nepodléhá stresu ve vypjatých situacích. Přála bych každému takového ředitele,“ napsala Gabriela Kotíková a ve stejném duchu se neslo i přání Kateřiny Pietrasové, která popsala své setkání s Ludvíkem Hlaváčkem následovně: „Setkala jsem se v něm s člověkem zcela otevřeným, přátelským, neformálním, tolerantním, čestným... s člověkem, který opravdu ztělesňoval ony ideály, které hlásal: ideály ‚otevřené společnosti‘. Díky jeho osobnosti a přístupu k lidem Centrum v oněch porevolučních letech opravdu naplňovalo své poslání otevírání se světu a živé mezikulturní výměny. A já mám zde teď možnost mu poděkovat za to, že této své misi zůstal věrný celou tu řadu let a že mi byl a je tak nadřízeným nadřízeným. Tak všechno nejlepší k narozeninám, šéfe!“

Následují zdravice, do kterých jsem se neodvážila editorsky zasahovat a ponechávám je v plném znění.

„Vážený pane doktore, milý Ludvíku,

Přeji Vám hodně další energie do Vaší kunsthistorické, pedagogické, kurátorské a ředitelské práce, protože bez ní by naše výtvarná scéna vypadala úplně jinak: nebyt Vás pod hlavičkou public artu by se navrhovaly designy odpadkových košů, politické umění by bylo přehlídkou kamenných a železobetonových kolosů státníků, za site specific projekt by se považovala infotabule o fauně Dalejského údolí. Výrazně by ubylo umělců a menší galerie by ani nezačaly existovat, neboť by nedokázaly ve spleti byrokratických chapadel a nesrozumitelných formulářů dosáhnout ani na jednu grantovou korunu... uf... probouzím se ze zlého snu zpátky na oslavu: Hodně štěstí, zdraví a upřímné poděkování.“

Lenka Klodová

„Milý Ludvíku,

Včera jsem strávil příjemný den na zahrádce vašeho venkovského domku, za pravidelného zvuku travní sirénky. Tento vynález, fungující na sluneční energii a po půl minutách se ozývající, jsi milosrdně nainstaloval proti krtkům sochaříkům, aby z undergroundu nevyhlázeli. S podobnou péčí se staráš o umělecké podhoubí, kterému naopak neustále pomáháš na světlo. Já ti za to tímto děkuji a posílám zdravicovou píseň:

Okopává zahrádku
pán, co má pět podbradků.
Pak jde zírat do chládku,
je-li to tak v pořádku

Krtek začne vyvádět,
vyhrne pět hromádek!
Posadí se na zadek,
sleduje ten pořádek

Petr Nikl

Co je toto za zrada?
To je moje zahrada!
Zahlaď kopce a tradá
než ti skočím na záda!

Klídek, pane Škrhola,
nejsem žádná potvora!
Co je vaše seshora,
to je moje zezdola!“

...A ještě jedna báseň, tentokrát od Věry Jirousové:

„Milý Ludvíku, milý příteli,

rozhodla jsem se poslat ti k pěknému výročí – vozatajově vítězné sedmě se spřežením tří bílých a tří černých koní – báseň; je osobnější, než může být cokoli jiného. Snad tě jako kunsthistorika osloví, že je napsaná na vzácném místě, kde před sto lety žil ve svém ruském domě Vasilij Kandinskij a maloval zde své první abstraktní obrazy – mimo jiné milované jezero Kochel. Podobně mě z té doby vždycky nadchnou jeho akvarely z podhůří Alp; jeden týden abstraktní a hned v příštím jsou třeba realisticky zobrazivé. Což mi nedávno připomněly nové obrazy Jana Mertý, který to činí taky naprosto přirozeně. Tak namísto oslavné ódy něco z okraje obzoru, blaho-přání, které by mohlo být možná tvému srdci blízké... Srdečně Věra Jirousová

Evropský index humanitních věd a dějiny umění – společné usnesení RIHA

RIHA, Mezinárodní asociace výzkumných ústavů dějin umění (www.riha-institutes.org) odsuzuje utajovaný způsob, jakým European Science Foundation (ESF) vypracovala a od roku 2001 monitoruje Evropský index humanitních věd/ European Index for the Humanities (ERIH), a je hluboce znepokojena jeho stávajícím a budoucím používáním.

Viz: <http://www.esf.org/research-areas/humanities/erih-european-reference-index-for-the-humanities/erih-initial-lists.html>

Na základě jednání valných hromad v Římě (6.–8. listopadu 2008) a Lublani (6.–7. listopadu 2009), přijala RIHA 7. listopadu 2009 následující usnesení:

1. Kvalitu vědecké práce v humanitních oborech nelze vyjádřit pomocí prostých čísel či vzorců; postupy, které byly vytvořeny v rámci přírodních věd, nejsou přenositelné na vědy humanitní ani zde jakkoli použitelné, neboť obě oblasti pracují odlišným způsobem, a to zvláště s ohledem na význam výzkumu zaměřeného na odlišné cílové skupiny, tj. posluchače a čtenáře.

2. RIHA zásadně nesouhlasí s myšlenkou, že místo publikování jednotlivého článku nebo příspěvku (v časopisu přiřazeném do kategorie A, B nebo C) je v oblasti dějin umění indikátorem kvality.

3. Kategorizace časopisů neodráží potřeby vědců. RIHA nebude doplňovat data do indexu ERIH ani do jakéhokoli podobného kvantifikujícího indexu kvality výzkumu, který by mohl být využit k hodnocení kvality jednotlivých vědců, pracovišť nebo ústavů.

4. RIHA se staví zásadně proti myšlence, že určitý počet článků v jakémkoli časopise může sloužit coby prostředek prokázání vědeckého potenciálu kandidáta na kariérní postup.

5. RIHA ostře odsuzuje současnou praxi přímé vazby mezi založením výzkumného ústavu a počtem článků publikovaných zaměstnanci dotyčného ústavu. V souvislosti s kvalitou a dopadem každodenní práce ústavu považuje RIHA tento postup za nesmyslný.

6. Všechny členské ústavy RIHA tímto prohlašují, že nikdy nepoužijí údaje z indexu ERIH za účelem posuzování kvality žadatelů o granty, výzkumná stipendia, výzkumné projekty ani žadatelů o pracovní pozice, ať už na krátkodobý nebo trvalý pracovní poměr. Spíše se budou řídit specifickými kritérii vztahujícími se ke konkrétním případům.

7. RIHA naléhavě vybízí všechny evropské umělecko-historické ústavy (muzea, galerie, univerzity, památkové instituce etc.), aby nepoužívaly index ERIH a lob-

bovaly u svých příslušných ministerstev za to, aby ERIH nebyl využíván na místní, regionální, ani národní úrovni.

Překlad Petra Trnková

Výběrové řízení na ředitele Národní galerie v Praze

UHS se soustavně věnovala tématu Národní galerie v Praze, jejíž stav a vedení považovala velká část odborné obce za neuspokojivé. Valná hromada 2008 zaslala dopis MKČR a výbor v následujícím roce se zřizovatelem NG intenzivně jednal.

V únoru 2010 se z iniciativy ministra kultury překlenovací vlády Václava Riedlbaucha téma znovu otevřelo, ministr nejprve svolal ad hoc vytvořený poradní sbor, následně vypsání výběrové řízení na generálního ředitele NG a jmenoval výběrovou komisi. Do obou poradních orgánů pozval UHS a její předsedkyně Milena Bartlová se jednání obou grémií zúčastnila. Tato skutečnost je nanejvýš pozitivní, může sloužit jako metodický příklad při jiných výběrových jednáních a je výsledkem dlouholeté systematické snahy výborů UHS o konstruktivní komunikaci s MKČR a dalšími zřizovateli kulturních institucí.

Komise zasedala 14. dubna 2010 a v době uzávěrky tohoto čísla Bulletinu nebyly výsledky výběrového řízení známy.

red

Výpověď řediteli a kurátorům Galerie Klatovy/Klenová

Na jaře 2009 byl své funkce zbaven Marcel Fišer, ředitel Galerie Klatovy/Klenová. Západočeský kraj jako zřizovatel galerie vypsání výběrové řízení, avšak bez ohledu na jejich výsledky jmenoval k 1. březnu 2010 ředitelkou ekonomku galerie Hanu Kristovou, jež byla do té doby řízením pověřena, a to přesto, že nespĺňuje kvalifikační požadavky, které byly součástí výběrových řízení. Fišer byl následně propuštěn přesto, že týž týden MKČR udělilo původnímu kolektivu GKK grant na realizaci výstavních a vzdělávacích projektů na rok 2010 a zařadilo jej mezi vůbec nejlepší v grantové soutěži. S odvoláním na výsledky „personálního auditu“ hodlala ředitelka propustit i oba další odborné pracovníky GKK Jana Freiberga a Pavla Vančáta s tím, že na odbornou činnost bude galerie najímat externí spolupracovníky. Po protestech odborné veřejnosti včetně UHS nebyly obě výpovědi podány – ředitelka si patrně dodatečně uvědomila, že podobný „outsourcing“ nedovoluje zákon o správě sbírek. Budoucnost kvalitního provozu galerie, který přesahuje regionální měřítko, zůstává ale nadále nejistá. Případ patří k nejhorším dokladům neschopnosti regionálních samospráv úspěšně řídit výstavní instituce, které převzaly do své správy.

red

+ + +

Cesta za opuštěným zaslým domem
jde v trávě vedle stružky
a ztrácí se dole ve stráni
podél vychladlé stopy věrně rostou
břízky a kuklíky potoční

zpátky do Murnau vede stezka
od jezera přes nízký hřeben
proti proudu lesního potoka
a vzhůru úžlabinou kde zurčí
známý nápěv vody v kaskádě

pak ale před prázdnou slují
chodec strne v úžasu:
v údolí pod kostrbatým hřbetem
raší na dračích ostnech
pravěké jarní mechy

Murnau, 1998

No a úplně na závěr ještě jednu osobní doušku od Martina Zeta:

„Ó Ludvíku, když všechno půjde dobře, tak Ti to závěrečné vyúčtování grantu pošlu do června.“

V PRVNÍ POLOVINĚ LETOŠNÍHO ROKU VÝZNAMNÁ ŽIVOTNÍ JUBILEA OSLAVILI:

Architekt, urbanista, zasluhující pracovník památkové péče a v neposlední řadě vysokoškolský pedagog **prof. Ing. arch. Karel Kibic, DrSc.** (*11. 2. 1930 Praha), který se jako památkář a historik architektury po léta soustavně zabývá především problematikou památkové ochrany našich historických měst a výzkumem budov radnic v českých městech.

Zkušená galerijní pracovnice **PhDr. Eva Bužgová** (*3. 3. 1930 Praha), kterou k jejímu hlavnímu odbornému zájmu o grafická umění nepohybně přivedl její otec, významný český grafik 20. století Jan Rambousek. Proto bylo zcela přirozené, že po absolvování studia dějin umění na Filozofické fakultě pražské Univerzity Karlovy, které v roce 1953 ukončila diplomovou prací o grafice Julia Mařáka, nastoupila do grafické sbírky Národní galerie, jejíž vedoucí se posléze stala a v níž setrvala až do odchodu do důchodu v roce 1992. Ani poté však nikterak neochabla její zaujetí fenoménem grafiky, jehož výrazem je především obětavé působení v obnoveném Spolku českých umělců grafiků Hollar.

Muzejní pracovnice, historička a teoretička užitého umění **Mgr. Věra Vokáčová** (*28. 4. 1930 Písek) se za svého dlouholetého působení v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze v letech 1959–1993 specializovala zejména na zpracování artefaktů z drahých kovů a na šperky, které představila v řadě výstavních katalogů a pojednání, z nichž připomeňme objevené výstavy Lavabo – flakon (1979), Nože, lžíce, vidličky (1981) a Šperky 1780–1860 ze sbírek UPM v Praze (1991), nebo studii věnovanou pracím rudolfínské zlatníka Paula van Vianen ve sbírkách muzea (1973). K jejím zásluhám patří i její podíl na utváření nově budovaného odboru užitého umění, později kovů, dřeva a jiných materiálů po roce 1959, jehož obětavou vedoucí byla od roku 1986 do doby odchodu do důchodu.

Pedagog Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze **prof. PhDr. Ladislav Daniel, Ph.D.** (*6. 1. 1950 Olomouc), historik orientovaný hlavně na italské malířství 17. a 18. století a na postžení jeho vztahů k české malbě a rovněž k českým objednavatelům a sběratelům. Tuto specializaci uplatnil jako dlouholetý galerijní pracovník, působící v letech 1981–2001 ve Sbírce starého umění a Sbírce grafiky a kresby pražské Národní galerie v Praze, v jejímž čele stál v letech 1993 a 1994 jako generální ředitel. Později spojil svou odbornou dráhu s rodnou Olomoucí, kde nejprve spolu-

zakládal a ve funkci vedoucího kurátora vedl Arcidiecézní muzeum v Olomouci (1997–2000) a od roku 1998 působí jako pedagog Univerzity Palackého a po odchodu prof. Milana Tognera i jako vedoucí tamní Katedry dějin umění.

Vědecká pracovnice Ústavu dějin umění AV ČR **PhDr. Klára Benešová, CSc.** (*28. 2. 1950 Znojmo), jedna z našich předních historiček umění specializovaných na středověké umění 12.–15. století, která se pod vlivem svého učitele Václava Mencla systematicky a soustředěně zabývá především architekturou 14. století a otázkou jejich vazeb na Francii, přičemž značnou pozornost věnuje rovněž vyšetření, jaký podíl na její podobě patřil soudobým stavebníkům.

Výtvarník a teoretik výtvarného umění **PhDr. Karel Rechlík** (*1. 3. 1950 Brno), který se ve své výtvarné i teoretické práci zaměřil zejména na sakrální umění, člen Mezinárodní společnosti křesťanských umělců SIAC a Německé společnosti pro křesťanské umění DG. Absolvent brněnského Semináře dějin umění, žák profesorů Václava Richtera, Alberta Kutala a Zdeňka Kudělky se kromě své samostatné výtvarné činnosti v letech 1993 až 1998 a znovu od 2006 uplatnil jako ředitel Diecézního muzea Brno a kurátor řady výstav.

Historik a teoretik architektury a urbanismu, dlouholetý vědecký pracovník Ústavu dějin umění AV ČR a v letech 1991–1998 zástupce ředitele **PhDr. Petr Kratochvíl, CSc.** (*12. 3. 1950 Praha), který vedle vlastní badatelské práce zaměřené převážně na soudobou architektonickou tvorbu a svého působení v řadě odborných komisí, mj. v Akreditační komisi České republiky nebo Vědecké radě MK ČR pro státní památkovou péči, věnoval značnou pozornost výsledkům zahraničního bádání v oblasti architektury a urbanismu, s nimiž jako překladatel a editor programově seznamoval českou veřejnost. Výsledek těchto záslužných aktivit představují mj. překlady zásadních knih Christiana Norberga-Schulze (1994), Kennetha Framptona (2004) nebo Dalibora Veselého (2008).

Pracovnice ústředního pracoviště Národního památkového ústavu v Praze **PhDr. Květa Křížová** (*14. 4. 1950 Benešov u Prahy), památkářka tělem i duší, která se s velkým osobním nasazením a odborným zaujetím teoreticky a především prakticky zabývá vývojem obytného interiéru a historií uměleckých sbírek českých hradů a zámků a v současné době patří k respektovaným a vyhledávaným autorům zámeckých instalací.

Výtvarná kritička **Mgr. Blanka Poláková-Jiráčková** (*8. 5. 1950 Kutná Hora), která po absolvování studia dějin na pražské Univerzitě Karlově působila nejprve jako knihovnice v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze a v pražské Národní galerii a posléze jako historička Českého fondu výtvarných umění, aby v roce 1990 spojila svůj profesní osud se čtrnáctidenním Ateliérem, jehož podobu v uplynulém dvacetiletí ovlivnila jako jeho šéfredaktorka. sla
Blahopřejeme

OBITUARIA

Za PhDr. Věrou Běhalovou (31. 7. 1922 Prostějov – 6. 1. 2010 Vídeň)

Na Tři krále zemřela ve Vídni česká historička umění PhDr. Věra Běhalová, jejíž jméno je u nás známo poměrně omezenému okruhu těch, kteří se zabývají architekturou a uměleckým řemeslem přelomu 19. a 20. století. Vinu na tom mají nepochybně životní osudy této statečné ženy, která byla pro své vyhraněné a otevřeně projevované názory po únoru 1948 vyloučena z vysokoškolského studia, jež v roce 1945 v oborech dějiny umění, klasická archeologie a muzikologie zahájila na Univerzitě Karlově. Vliv na její tehdejší postoje měli především dva její učitelé – klasická archeoložka Růžena Vacková a muzikolog Josef Hutter. Avšak ani tento tvrdý a nespravedlivý zásah „neupravil“ její postoje vůči komunistickému režimu, naopak ji v názoru utvrdil. I proto se zapojila do činnosti ilegální skupiny katolicky orientovaných studentů, kteří se podobně jako ona neohodlali smířit s novými poměry, a tyto aktivity ji dovedly k tvrdému střetu s novou mocí, před soud a posléze na sedm let do vězení, kde tato křehká žena byla nucena odolávat krušným podmínkám věznění, tvrdé práci a dokonce i mučení. Po návratu z vězení, které podlomilo její zdraví, jí bylo v době jistého uvolnění v průběhu šedesátých let sice „umožněno“ pracovat v oboru, v Chebské galerii a na Památ-

CHYSTANÁ SETKÁNÍ

Pozvánka na pracovní setkání Cesta do hlubin sběratelovy duše: Sběratelé a mecenáši 20. století v Čechách a na Moravě

Pracovní setkání se uskuteční v pondělí 24. května 2010 v Galerii moderního umění v Roudnici nad Labem od 10.00 do 17.00. Je organizováno ve spolupráci s Radou galerií ČR a Uměleckohistorickou společností v českých zemích v rámci oslav 100. výročí založení galerie. Záštitu nad výročím převzali hejtmanka Ústeckého kraje Jana Vaňhová a starosta města Roudnice nad Labem Josef Bakeš.

Program:

Miroslava Hlaváčková: Sběratelé a mecenáši roudnické galerie (August Švagrovský, Miloš Saxl, Božena Sudková, Emanuel Ranný, Jiřina Křížková, Anna Hůlová)

Markéta Kroupová a Zuzana Štěpanovičová: Původ výtvarných sbírek Oblastní galerie v Liberci – soukromé sbírky Heinricha von Liebiega, dr. Ferdinanda Blocha a dr. Antona Randy ve světle nových skutečností

Petr Tomášek: Způsoby vizuální dokumentace sbírek v éře fotografie. Příklad dvou brněnských soukromých kolekcí z počátku 20. století

Jakub Hauser: Výtvarníci ruské emigrace ve sbírkách Jiřího Karáska ze Lvovic
Lubomír Slavíček: Sonda do hlubin sběratelovy duše. JUDr. Vladimír Kouřil a jeho sbírka moderního umění v Moravské Ostravě

Roman Musil: Společenská reflexe moderny a geneze sbírky kubismu v Západočeské galerii v Plzni

Muzeum Brněnska vás zve na odborný seminář Alfons Mucha (1860–1939)

pořádaný u příležitosti 150. výročí narození umělce a konání výstavy v Památníku A. Muchy v Ivančicích.

Termín a místo konání semináře: středa 22. září 2010, Ivančice. Seminář pořádá Muzeum Brněnska ve spolupráci s Městem Ivančice.

Seminář bude věnován ivančickému rodáku Alfonsi Muchovi, významné osobnosti evropského umění a spolutvůrci secesního stylu a jeho všestranné výtvarné činnosti na poli dekorativního i volného umění. Budou předneseny příspěvky historiků, historiků umění, znalců Muchova díla a odborníků v oblasti secesního umění (účast předběžně přislíbili: Jana Orlíková, Jarmila Mucha Plocková, Kateřina Svobodová, Marta Sylvestrová, Aleina Křížová, Petr Štembera, Hana Petlachová a další).

BULLETIN UMĚLECKOHISTORICKÉ SPOLEČNOSTI V ČESKÝCH ZEMÍCH

Ročník 22 / Volume 22

Vydává / Published by: Výbor Umělecko-
historické společnosti v českých zemích (UHS) / Czech Association of Art
History (CAAH)

Vychází 2x ročně / Published twice a year
Redakce / Editors: M. Bartlová, S. Doba-
lová, M. Klimešová, L. Konečný, I. Much-
ka, R. Prah, L. Slavíček, T. Winter
Jazyková redakce / Copy Editor: Stani-
slava Fedrová

Grafická úprava / Layout: Ivo Purš

Sazba / Typography: Prokop Dobal

Adresa redakce / Editorial Address:

UHS c/o ÚDU AV ČR, Husova 4, 11000
Praha 1

Tel. 222 222 144, Fax 222 221 654

E-mail: bulletin@dejinyumeni.cz

Písemné materiály zasílejte pokud mož-
no jako přílohy el. pošty / manuscripts
should be sent as e-mail attachment,
reprodukce z digit. kopírek nebo digit.
záznamy / reproductions from digital co-
piers or scanned images

ISSN 0862-612-X

© Uměleckohistorická společnost v čes-
kých zemích

Toto číslo vychází dne 30. 4. 2010. Zasí-
lejte, prosím, příspěvky do příštího čísla:
má uzávěrku 30. 10. 2010!

UMĚLECKOHISTORICKÁ SPOLEČ- NOST V ČESKÝCH ZEMÍCH

Adresa sekretariátu UHS (pro členských
záležitosti): Mgr. Václava Pštrosova,
Sekretariát ÚDU AV ČR, Husova 4,
11000 Praha 1. Úřední hodiny: středa
8.30-11.30, 12.30-15.30 hod. (také po
předchozí domluvě na tel. č. 222 222 144
nebo el. poštou). E-mail: [pstrosova@
udu.cas.cz](mailto:pstrosova@udu.cas.cz).

Členem se lze stát po vyplnění přihlášky
(dostupná na www.dejinyumeni.cz), za-
placení zápisného 100 Kč a uhrazení
členského příspěvku. Sazby: senioři
a studenti 150 Kč (bez zápisného), ostatní
300 Kč. Členské příspěvky je možno
zasílat bezhotovostním převodem na účet
1946994389/0800, Česká spořitelna,
11000 Praha 1, Rytířská 29 nebo v této
pobočce zaplatit hotově na tentýž účet.
Hotově lze rovněž platit v sekretariátu
UHS a na valné hromadě. Prodloužit plat-
nost členské legitimace lze osobně na se-
kretariátu UHS, na valné hromadě nebo
též korespondenčně (legitimaci s přílože-
ným potvrzením o zaplacení příspěvku lze
bez obav zaslat poštou na adresu sekre-
tariátu UHS). Legitimace bude opatřena
příslušným razítkem a neodkladně zaslá-
na zpět. Korespondenční forma je určena
zejména pro mimopražské členy, ale mo-
hou ji využít i ostatní.

kovém úřadě v Plzni, ale k opravdovému odbornému uplatnění, odpovídajícímu
jejím schopnostem, jí cestu otevřela až emigrace do Rakouska v roce 1968. Zde
teprve mohla na Vídeňské univerzitě dostudovat milované dějiny umění, na zá-
kladě rigorózní práce o vídeňské Ville Karla Adolfa Loose získat titul PhDr. a pře-
devším se začít plně specializovat na problematiku architektury a uměleckého
řemesla, zejména nábytku. V této oblasti záhy získala značný věhlas především
jako autorka základní monografie o secesním nábytku nacházejícím se ve sbír-
kových fondech Rakouského muzea užitého umění, dnešního MAKu ve Vídni
(Möbel des Jugendstils. Sammlung des Österreichischen Museums für ange-
wandte Kunst in Wien, München 1981), jejíž zpracování jí umožnilo pracovní sti-
pendium Nadace Fritze Thyssena z Kolína nad Rýnem. Po roce 1977 pak pracova-
vala jako historička na volné noze, spolupracovala s Fondem pro vědecký vý-
zkum a především v prestižních časopisech oboru (Alte und moderne Kunst,
Journal of Glass Studies, The Journal of the Furniture History Society, Zeitschrift
für Kunstgeschichte) pravidelně publikovala výsledky svého bádání, mj. přínos-
né studie o díle architektů Adolfa Loose a Josifa Plečnika, secesním nábytku a o
kubistickém uměleckém řemesle, které produkovaly pražské „Kunstwerkstätten“
Artěl. A v neposlední řadě uplatnila své schopnosti při činnosti vídeňské odboč-
ky exilové Společnosti pro vědy a umění a zejména jako mimořádně agilní spol-
upracovnice Kulturního klubu Čechů a Slováků v Rakousku, kde mj. spolupra-
covala s dr. Karlem Schwarzenbergem. Po roce 1989 se jí konečně dostalo uplat-
nění i v její rodné zemi, s níž prostřednictvím kolegů přijíždějících do Vídně
udržovala neustálý přátelský i odborný kontakt. Stala se platnou členkou týmu,
který v roce 1996 připravil zásadní výstavu o slovinském architektu Josifu Pleč-
nikovi a doprovodnou publikaci, pro niž napsala studii o korespondenci mezi slo-
vinským architektem a Alicí Masarykovou, zajímavým způsobem osvětlující podíl
prezidentovy dcery na architektonických úpravách Pražského hradu i její osobní
vztah k Plečnikovi.

Jak výstižně uvádí nekrolog zveřejněný v krajském měsíčníku Kulturní klub ve
Vídni, s Věrou Běhalovou „odešla energická hrdinka, ač drobná žena, která žila
a jednala čestně a měla vždy pevnou naději“.

Lubomír Slavíček

Zemřel prof. Gerhard Schmidt

Dne 3. dubna zemřel Gerhard Schmidt, známý vídeňský historik umění, který vý-
razným způsobem ovlivnil pohled na vývoj českého středověkého umění. Po
dlouhá léta působil v Ústavu pro dějiny umění vídeňské univerzity, nejprve jako
asistent Karla Maria Swobody, od roku 1966 jako univerzitní profesor, a do znač-
né míry určoval směr rakouského medievistického bádání. V letech 1964–1968
trávil vždy několik týdnů studiemi památek v bývalém Československu, což mu
umožnilo napsat obsáhlou studii věnovanou vývoji českého malířství do roku
1450 pro Swobodovu Gotik in Böhmen (Mnichov 1969). Text po dlouhá léta slou-
žil zahraničním badatelům jako základní zdroj informací k českému gotickému
umění. Po smrti Otto Pächta převzal vydávání katalogů iluminovaných rukopisů
Rakouské národní knihovny, přičemž katalogizační práce rozšířil o rukopisy stře-
doevropského původu. Zasloužil se o důkladné zpracování významných bohe-
mikálních památek uložených ve vídeňské knihovně, jako je Liber depictus z mi-
noritského kláštera v Českém Krumlově či Bible Václava IV. Identifikoval a rekon-
struoval řadu dosud neznámých českých rukopisů v zahraničních sbírkách
a některé malíře, působící v západoevropských centrech knižní malby, poprvé
určil jako iluminátory vyučené v Praze. Gerhard Schmidt vycházel z metodolo-
gické tradice vídeňské školy dějin umění, jeho práce vynikají znalostí mimořá-
dně rozsáhlého materiálu a příkladnou terminologickou přesností.

(Autobiografie a bibliografie Gerharda Schmidta je přístupná na [www.strankách
archivu Otto Pächta](http://www.strankach-archivu-otto-paechta): <http://paecht-archiv.univie.ac.at/gs/gerhard-schmidt.html>.)

Milada Studničková

**ČTĚTE PROSÍM NAŠI AKTUALIZOVANOU
WEBOVOU STRÁNKU:**

www.dejinyumeni.cz

PIŠTE NÁM TAKÉ NA E-MAILOVOU ADRESU:

uhs@dejinyumeni.cz